

UNITÁRIUS ÉLET

XL. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

1986. NOVEMBER-DECEMBER

KARÁCSONY

Talán elfogultság nélkül állíthatjuk, hogy ünnepeink sorában karácsony nemcsak külsőségeiben a legdíszesebb és legszebb ünnep, hanem a láthatatlan, de megnyilatkozó belső érzések világában — lélek és szív szerinti tartalmában is — a leggazdagabban ajándékozó, a legtöbbet hozó.

Unitárizmusunk hitbéli tartalma ebben is különbözik más keresztény testvéreink hitlanától. Mert mi nem nagypéntek gyászában, vagy húsvét csodájában látjuk Isten velünk törődő gondviselésének és kegyelmének megnyilatkozását, hanem a születésben, az isteni gyermek földre érkezésének karácsonyi szépségében.

A hit világában nem az ünnep vagy annak magyarázata és a dogma alkot értékkendőt, hanem egyedül csak a hit és az abból fakadó szeretet.

Ünnepre készülve mindig — így most is — korábbi életünk emlékei elevenednek fel a lelkünk mélyén. Karácsonyestek gyertyagyújtásainak meghitt melege, indulások és megérkezések öröme, találkozások és együttlétek ajándékozásainak boldog pillanatai, és sok egyéb még, ami része volt — s emlékeiben része ma is — ünnepszentelésünknek. De örömünk igazán tiszta és felhőtlen akkor volt, ha minden karácsonyi tettünket, minden karácsonyi gondolatunkat és minden karácsonyi érzésünket az evangélium üzenete hatotta át.

Hogy is szól ez, immár közel kétezer esztendőn át-zengő, életünket megújító, szívünket forrón dobogtató örök szépségével?

„Valának pedig pásztorok azon a vidéken, akik künn a mezőn tanyáztak, és vigyáztak az ő nyájuk mellett. És az Úrnak angyala hozzájuk jöve, és az Úrnak dicsősége körülvevte őket, és nagy félelemmel megfélemlének. És monda az angyal nekik: Ne féljétek, mert nagy örömet hirdetek néktek, mely az egész népnek öröme lesz: mert született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus, a Dávid városában. A jele pedig ez: találtok egy kisgyermeket bepólyálva feküdni a jászolban. És jelenék az angyallal mannyei seregek sokasága, akik az Istent dicsérik és ezt mondják: e földön békesség és az emberekhez jóakarát.”

Pásztorok! — örök jelképei emberségünknek —, amint az értelem gyenge pásztorluzénél örködnék, sőtél éjszakában is, nyájuk mellett. Őrzik azt, ami elődeik hivatásából örökségül reájuk maradt. Őrzik, amit a nagy mindenségből a magukénak mondhatnak. Vigyáznak arra, amiben örömet és gyönyörűségét lel a nép, vagy arra, ami kielégíti szükségleteit és igényeit az emberiségnek. Legfőbb gonijuk, hogy az éjjelek és nappalok szakadatlan váltakozásában kár ne érje azt, ami az övék, vagy ami sorsuk rengetegéből reájuk bízott. Magyarátni, ami az élet fenntartása érdekében elengedhetetlenül szükséges. S teszik mindezt a legnemesebb szándékkal és a legtisztább szívekkel.

Mert mire is van szüksége egy jóra törekvő embernek?

— Félelemmentes életre! — És karácsony himnusza ezzel kezdődik: Ne féljétek! — Ne féljétek, ti egyszerű szegény emberek, a pusztai pásztorok jelképében megjelenő minden elnyomottjai, megvertjei vagy kárhozottjai a szomorú életnek. Nagy öröm hirdettetik, a Megváltó születésének örömmüzenete hirdettetik néktek.

Nézzétek! — a gazdagság és hatalom képviselői bezárták előtte palotájuk kapuját. Bethlehemben, az egyszerű szívek hajlékában született. Jászolban talált bölcsőt magának, — bizonyosságul annak, hogy a szabadítás nemcsak pusztító viharok után jöhet, hanem a csöndes éjszaka ólén is. Nem a hatalmasok nyomán, hanem az egyszerű emberek gondolat- és hitvilágában. A nemes érzéseket hordozó szívek mindent átölelő jóságában és szeretetében is érkezhettek hozzánk. Ne féljétek, mert megszületett, látszatra igénytelenül, de világbíró erővel, szegényen és mégis diadalmasan, egyszerűen és mégis mindenben átsugárzó fényvel. Ne féljétek! Mert ez a születés a biztosítéka annak, hogy Bethlehem fényes csillaga utat mutat a békességre igyekvő és jó akaratú embereknek.

Mert mire is van szüksége a jóra törekvő embereknek?

— **BÉKÉRE!** És karácsony himnusza ezzel folytatódik: „e földön békesség”. Hiábavaló életáldozatok szenvedéseit át tanultuk meg, saját véres, könnyes keserűségünk emberfeletti szenvedéseiben döbbenünk rá, hogy a földi élet kín, ha nem a béke aranysugara ragyogja át. Amikor Noé bárkája megállt az Ararát hegyén, a kibocsátott galamb rügysző olajfa ágával tért vissza, jelül annak, hogy Isten megbékélt a földi világgal s benne ember-gyermekével. Újabb bizonyossága ennek a bethlehemi születés. Sőt több annál, mert ha akkor Isten békélt meg az emberrel, mostantól kezdve az embernek is kötelessége megbékélni Istenével, megbékélni önmagával és megbékélni embertestvéreivel. Így a békességteremtő igyekezetnek első ténykedése a szívben kell lejátszódjék, mert a zaklatott, haragvó, békétlen szívek környezetünkben, szűkebb vagy tágabb világunkban is zavart, meg nem értést, békétlenséget teremtenek. — „Békesség a földön” — mondják a karácsonyi angyalok, de ez csak úgy születhet meg, ha én leszek az első szószólója, hűséges szolgálója, hittel építője, szeretettel megteremtője, és minden akadályának legyőzője is. „Békesség a földön! — mondják a karácsonyi angyalok, és ha hagyom beáramlani lelkembe ezt az égi üzenetet, akkor dobogó szívem oltalmában otthonra talál, akkor a legnemesebb, legjobb befolyást gyakorolja érzéseimre, vágyaimra, gondolataimra, cselekedeteimre, igyekezetemre, törekvéseimre, ünnepszentelésemre és mindennapi munkámra. Vagyis egész életemre.

Mert mire is van szüksége a jóra törekvő emberi szíveknek?

— Az emberek között jóakaratra, vagyis jóakarátú emberekre.

Ha csak azt mondanám, hogy különös teremtmény

**KEDVES OLVASÓINKNAK ISTENTŐL ÁLDOTT KARÁCSONYT
ÉS BOLDOG ÚJ ESZTENDŐT KÍVÁNUNK**

az ember, nem fejezném ki a lényegét. Ezért inkább azt mondom, hogy hatalmas, óriás teremtmény az ember. Istenem, mi mindenre is van tehelősége és képessége! Ma már nem gyenge értelmű piszlakoló pásztorfüzetél várja virrasztva a csodát. Gigantikussá nőtt tudása révén jogot nyert bepillantani a végtelenség titkaiba. A magasság és mélység, ahova eljutott, a múlt és részben a jövő, amelyet látni vél, naggyá, óriássá tette a teremtmények között. S még az iram is szédítő, amellyel a megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad. Ha dédapáink megismerések meredekén felfelé halad.

milliók kenyerével, ha az akkor jelentkező, a maihoz viszonyítottan megsokszorozott igényt nem az emberek közötti jóakarattal, vagy a jóakarát emberiség készségével és szándékával tudja majd megoldani? A tudása révén nagykorúvá nőtt emberiségnek érzéseiben és egymáshoz fűződő kapcsolataiban is nagykorúvá kell lennie, — így töltve be hivatását, melyet sokféleképpen fogalmazott már, de egyértelműen mindig olyannak álmódott és remélt, ahogyan az karácsony himnuszában közel kétezer esztendővel ezelőtti megfogalmazódott, és ismétlődő ritmusában, dallamában minden esztendőben, karácsony ünnepén felhangzik. Csak a szívünket, az akaratunkat kell fogékonnyá tennünk, hogy hozzánk is eljussan: Ne féljete, mert örömet hirdetek néktek, amely az egész népnek öröme lesz, mert született néktek ma a Megtartó...

Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek, és a földön békesség és az emberekhez jóakarát."

Vagy, ha így jobban tetszik, és azt érzik sokan, hogy mai életünk modernségében XX. századibb, fogalmazhat így is: „Békesség szülte félelemmentes élet a jóakarátú és jó szándékú emberek világában.” Lényege, értelme, célja így is ugyanaz marad, ha lélek szerint, szívbeli érzésekkel méltóképpen így ünnepeljük karácsony áldott ünnepét, Isten dicsőségére és életünk javára.

Huszt János

Unitárius istentisztelet és szertartási rend

(Tervezet)

A Keresztény Magvető 1985. évi 4. számában fenti címen megjelent ismertetés bevezetéséből idézzük az alábbiakat:

„Korunkban magánügygé lett a vallásgyakorlat. Ez a változás minden egyháztagnál hitből fakadó, személyes döntést vár. Ennek függvényévé vált az istentiszteleten való részvétel is. Mindez azt jelenti, hogy egyházi életünkben megnőtt az istentisztelet fontossága.

A vallásos élet elmélyítésében nagy szerepe van a család mellett az istentiszteletnek. Ezért kell fokozottabb jelentőséggel figyelni arra, hogy istentiszteleteink közvetlenebbek, vonzóbbak és hatásosabbak legyenek. Ha a tanácsra, vigasztalásra, erősítésre vágyó nem kapja meg azt, ami neki segítséget jelent, elmarad az istentisztelet közösségből. Akinek pedig tele van a szíve örömmel, az az istentiszteleten is örülni akar, de ha az énekből, imádságból és egyházi

beszédből hiányzik az Istenre talált szív boldog öröme, akkor ugyancsak távolmarad.

Mindez azt az igényt támasztja alá, hogy istentiszteletünknek meg kell újulnia. Először tartalmában kell a hívő ember lelki igényeihez alkalmazkodnia és kérdéseire megnyugtató választ adnia. Ugyanakkor azonban nem hanyagolható el a forma sem, mint amely a közlés leghatásosabb eszköze.

Ismeretes, hogy már a hetvenes évek teológiai és egyházi érdeklődésének homlokterében az istentisztelet és a szertartások egységesítése állott. A lelkes értekezletek éveken át foglalkoztak e kérdéssel, elemezték mind a hitelt, mind liturgiai szempontból istentiszteleti és szertartási rendünket. Ez vezette a Szerkesztőséget arra, hogy újból az érdeklődés középpontjába helyezze az istentisztelet kérdését...

Reméljük, hogy ezzel megtesszük az első lépést az istentiszteleti és szertartási rend egységesítése és korszerűsítése felé.

Várjuk erdélyi testvéreink megállapodását, hogy magunk is ahhoz igazíthatjuk liturgiánkat. Lelkesi értekezletünk foglalkozik észrevételeink és javaslataink megszövegezésével.

Egyházi Főtanács Pestlőrincen

A Magyarországi Unitárius Egyház 1986. október 19-én a pestlőrinci templomban tartotta főtanácsos ülését. A gyülekezeti éneket követően Bencze Márton közügyigazgató imádkozott.

Bartók Béla egyházi főgondnok megnyitó beszéde után az egyházközségek által választott új főtanácsosi tagok eskütétele következett. Armánkó Dávid, Kiss Mihály, Molnár János, dr. Péterfy Réka és Tóbiás Simontól Bajor János egyházi főjegyző vette ki az esküt.

Kedves szívfolt volt az üdvözlések sorában Ryde Fred angolai lelkész angol nyelven mondott beszéde, amit dr. Ferencz József püspök tolmácsolott.

Az Állami Egyházügyi Hivatal üdvözlését Miklós Imre államtitkár-elnök nevében Bai László főosztály-

vezető tolmácsolta, aki dr. Nagy Ferenc, az unitárius ügyek referense társaságában vett részt a Főtanácson.

A püspök és püspökhelyetteseknek — az elmúlt évekre vonatkozó jelentésére — többek között dr. Nyiredy Szabolcs tett észrevételeket az egyházi törvényre való hivatkozással.

A Teológiai Intézet felügyelő gondnoki tisztére Mikó Istvánt választotta meg a Főtanács.

Egyházi számvevőnek Kiss Istvánt, tanácsosnak Török Tamást, vegyesbizottsági tagnak Kádár Károlyt választotta meg a Főtanács.

Az istentisztelet keretében dr. Jakab Jenő pestlőrinci lelkész imádkozott és dr. Kovács Lajos kolozsvári püspök prédikált, aki megemlékezett dédapjáról, a nagynevű püspök előd Kríza Jánosról is.

A Főtanács a közügyigazgató imája után a Himnusz elenekléssel zárult. Ezt követően a gyülekezet

asszonyai ebéden látták vendégül a résztvevőket. A közebeden dr. Ferencz József püspök a hagyományos Brassai serleggel köszöntötte dr. Kovács Lajos püspököt.

Dr. Jakab Jenő

BIBLIAÓRÁKAT

tart Huszt János lelkész a Nagy Ignác uteai lelkészi irodában minden hó 2. és 4. hétfőjén 17.30 órai kezdettel 1987-ben a következő időpontokban: jan. 12. és 26., febr. 9. és 23., márc. 9. és 23., ápr. 13. és 27., máj. 11. és 25., jún. 8. (az utolsó alkalom a nyári szünet előtt).

Bencze Márton lelkész a Hőgyes uteai lelkészi irodában minden hónap első és harmadik hétfőjén 17.30 órai kezdettel 1987-ben, a következő napokon: jan. 18-án, febr. 2-án és 16-án, márc. 2-án és 16-án, ápr. 6-án és 20-án, máj. 4-én és 18-án.

A NEMZETI SZÍNHÁZÉRT

A Posta az új Nemzeti Színház építésének támogatására 20 forint értékjelzéssel, 10 forint felárral 1986. október 10-én bélyegblokkot hozott forgalomba. A blokk az új Nemzeti Színház homlokzatát ábrázolja, alatta a következő felírás: A NEMZETI SZÍNHÁZÉRT! A keretben a Nemzeti Színház egy-egy korszakát jelző színész arcképe látható: Déryné Széppataki Róza, Újházi Ede, Blaha Lujza, Márkus Emília, Pethes Imre, Csontos Gyula, Bajor Gizi, Tímár József.

A tíz forint felárból befolyó összeg az építendő színház számlájára kerül átutalásra.

Kós Károly írja: „Hogy mikor és hol született meg a magyar színjátszás, azt nem tudom, de a hivatásos magyar színjátszás Erdélyben és Kolozsváron született meg, bizonyosan és pontosan 1696-ban. Akkor kapott *Felvinczi György* (Unitárius volt. Szerk.) uram engedelmet... hogy mindkét országban, de különösen Erdélyben színjátékokat rendezhessen latin és magyar nyelven.”

A színjátszás nem volt ismeretlen Magyarországon. Tudjuk, hogy a katolikus és protestáns iskolák tantervi rendszerességgel ezerszámra tartottak a színelőadásokat. Jóval a hivatásos színjátszás létrejötte előtt a diákok már adtak elő magyar nyelvű iskoladramákat. Arról is van tudomásunk, hogy Háromszéken, az erdővidéki Nagyajtán már 1722-ben, a kézdivásárhelyi katolikus iskolában 1762-ben rendeztek iskolai színelőadást. Jancsó Elemér is említ egy adatot, mely bővíti a nagyajtai unitárius iskola színjátszó hagyományaira vonatkozó ismereteinket: „Az Unitárius Főtanács 1772. VI. 21-én megdorgálta Szentmártoni Simon unitárius tanítót azért, mert komédiájában kigúnyolta az esperest és a kurátort. A Főtanács egyben minden tanítómestert figyelmeztetett arra, hogy a klasszikus szerzők szövegétől ne térjenek el, és tartózkodjanak a komédiától.”

Az 1984-ben megjelent „A magyar színészet nagy képeskönyve” című könyvben írja Székely György: „...A magyar köznemesség és a gyér számú magyar nyelvű polgárság számára „igazi” színház nem jutott, a zsellér- és jobbágyorsban élő köznépre pedig ez idő tájt aligha gondolt valaki is. A XVIII. század vége azonban tanúja lehetett a felvilágosodás eszmei terjedésének, s Friedrich Schillernek az a gondolata sem maradt hatás nélkül, amely „erkölcsi intézményt” látott a színházművészetben. A kor írói, gondolkodói hazánkban akkoriban kezdték emlegetni a színjátékot, mint a nemzeti nyelv megőrzésének és uralomra juttatásának eszközét. Ezért fogalmazhattak így 1797-ben Budán Kelemen Lászlóék, az első „hivatásos” magyar színészegyüttes nevében: „Miótan napjainkban a Theatrumok a társadalmi erények valódi iskolái: kis társaságunk képes lesz Nemzetünk közép- és alsó osztályának, mely a magyar nyelven kívül mást nem tud, sőt nem ismer, szeme elé tárni... ugyanis a honi nyelven előadott bármely igazság hathatósabban szívárogoz be a lélekbe, mint akármely más idegen nyelv közbejövetele folytán.”

És ugyanez a gondolat sugárzik Erdélyből, a magyar nyelvű színjátszás másik központjából, 1791-ben: „Egy magyar játszó színnek felállítását talán legelől kell vala tennem azok között az eszközök között, melyek anyai nyelvünk gyarapítására és közönségesítésére szolgálnak. Bizonyos, hogy legfőbb eszköz.” A magyar nyelvű színjátszás e két központjában épül fel a hivatásos magyar színészek számára az első kőszínház Kolozsváron a Farkas utcában, és 1821. március 11-én nyílik meg, mint a kolozsvári Nemzeti Színház.

Az unitárius kaáli Nagy Lázár mint lelkes színpártoló az erdélyi magyar theátrumnak egy kis történetét is megírta, s ezzel tulajdonképpen ő lett az első magyar erdélyi színháztörténész.

Szakaszokra osztva foglalta össze színjátszásunk addigi történetét, kezdve attól az emlékeztetés 1821. évi novemberi estétől, amikor a kolozsvári Rhédey ház színháztermében Kótsi Patkó János „békőszöntő

beszédével a magyar jádzó társaság” megkezdte előadásait.

1837. augusztus 22-én nyílt meg a Pesti Magyar Színház, mely az 1840. évi XLIV. törvénycikk értelmében lett Nemzeti Színházzá. Köztudomású, hogy ezeket az épületeket, a magyarság állandó színházát, közadakozásból és részben közmunkával építette fel a magyar népközösség: mágnás, polgár és munkás, nagybirtokos és kisbirtokos, iparos, kereskedő, hivatalnok és a szellem szabad munkásai. Így nemcsak hogy elfogadott intézménnyé válik a színház, de a legvonzóbb központja lesz a magyarság kulturális életének. Ezt a tényt néhány év múlva Jókai Mór egy országgyűlési jelentésében így fogalmazza meg: „Nekünk a Pesti Nemzeti Színház nem csupán közmulatságok helye; a hazai művelődés, a magyar nyelv, irodalom és művészet menedéke az.”

Az adakozás nem idegen számunkra. Mindenki nyissa meg pénztárcáját a Nemzeti Színházért, ahogy elődeink is tették, hogy minél hamarabb felépüljön a művészet temploma.

Dr. Kiss József

A ZÁRÓÉRTEKEZLET SZERINT

A marxista katolikus párbeszéd elősegíti korunk nagy kérdéseinek megválaszolását

(MTI) A társadalom és az etikai értékek címmel, 15 ország marxista és katolikus tudósainak részvételével Budapesten tartott háromnapos nemzetközi szimpóziumot követően szombaton a tanácskozás rendezőinek – az MTA Filozófiai Intézetének és a római pápai Gergely Egyetemnek – a képviselői sajtótájékoztatón számoltak be a konferencián tapasztaltakról.

Paul Poupard bíboros, a vatikáni Nem-Hívők Titkárságának vezetője az eszmecsere témaválasztását indokolva kiemelte: napjainkra az erkölcsi értékek világszerte megrendültek, s ez súlyos következményekkel jár az emberiségre nézve. Megállapította: a párbeszédet – várakozásuknak megfelelően – egymás véleményének tiszteletben tartása, a kölcsönös megértés jellemezte. A dialógusban részt vevők a fennálló véleménykülönbségek ellenére igyekeztek közös érintkezési pontokat találni. Különösen fontosnak tartotta, hogy a marxista és katolikus tudósok egyaránt hangsúlyozták a személyiség szerepét, azt a legfőbb értéknek tartották. Hozzátette: voltak olyan találkozási pontok, amelyek mindkét fél erkölcsi felfogásában fellelhetők – ilyen például a fajüldözés elutasítása.

Lukács József akadémikus, az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója előljáróban arról szólt, hogy a mostani eszmecsere a dialógusok hosszú sorába illeszkedik. E tudományos konferenciák befolyásolhatják a különböző világnézetű emberek mindennapi cselekvését, együttélését.

Kiemelte: első ízben ültek asztalhoz a világ két legnagyobb szellemi táborának a szocialista és a kapitalista országokból érkezett képviselői.

A továbbiakban kifejtette: az ellen az erkölcsi közömbösség ellen, amely a bűnözés táptalaja, és az ember önelpusztításának a lehetőségét is magában hordozza, közösen kell fellépniük a hívőknek és az ateistáknak.

Az eszmecsere légkörére utalva Lukács József aláhúta: a vitában részt vevők nem a másik fél gyenge pontjait keresték; néhány kivételtől eltekintve a konstruktivitás, a problémák megoldásának együttes keresése jellemezte a dialógust. A mostani világhelyzetben, amikor a termonukleáris háború veszélye fenyegeti az emberiséget, a párbeszéd tanúsított erkölcsi felelősség-tudat bizonyos mértékben támogatást is adhat és modellt is mutathat a nagy sorskérdések megoldásának kereséséhez.

EGYHÁZI BESZÉD

elmondta a Magyarországi Unitárius Egyház főtanácsi ülésén 1986. október 19-én dr. Kovács Lajos püspök.
„Megtanítlak téged az útra, amelyen járj.” Zsolt 32,8

A mai napon a magyarországi testvéregyház kettős ünnepet ül. Egyfelől rendes közgyűlésre gyűltek össze az Egyházi Főtanács egyházi és világi tagjai ebben az új ruhába öltöztetett, bensőséges áhítatot árasztó templomban. Ez az esemény egymagában is az egyház nagy ünnepét jelenti, amikor a közről és távolról megjelentek több esztendő munkájának eredményeit számba veszik, és a legközelebbi feladatokat meghatározzák. Másfelől a mai nap fényét és ünnepi hangulatát nagymértékben emeli az a tény, hogy istentiszteletünkön kegyelettel emlékezünk egyházunk költő-püspökére, Kriza Jánosra.

Születése 100-ik, valamint halálának ugyancsak 100-ik évfordulóján, 1911-ben, illetve 1975-ben egyházunk ünnepi érzések között méltatta kiemelkedő tevékenységét. Ma pedig, születése 175-ik és püspökké választása 125-ik évfordulóján idézzük nemes alakját és egyházunk életében több vonatkozásban új korszakot jelentő áldásos missziói munkáját.

Meggyőződésünk szerint emlékezésünk méltóvá válik azáltal, ha főbb vonalaiban ismertetjük azt a nagyon szépen megírt, gondolatokban gazdag és Kriza János egész valláserkölcsei életprogramját világosan kifejezésre juttató, mind a mai napig időszerű egyházi beszédet, amelyet ő mint a kolozsvári gyülekezet lelkésze mondott el, és amely a 92. évfolyamába lépő Keresztény Magvető első számában, 1861-ben jelent meg „A vándorlás tanulságos képe” címen.

A beszéd egy, mestersége tökéletesítéséért vándorló ifjú útjának végigkísérésén keresztül mutatja be az ember rövidre szabott földi vándorlásának célját és értelmét.

A vándorló ifjú első kelleke, mellyel rendelkeznie kell, az útravaló, az elengedhetetlen földi javakról való gondoskodás, becsületes, szorgalmas, rendszeres munka és kötelességteljesítés által.

Második kellek az öltözet. Nem csupán az úti, mindennapi ruha, hanem a lelki ruha is újra meg újra beszennyeződik. Igyekezni kell azért mind a munkaruhát, mind a lelki ruhát gyakran tisztítanunk, a világosság fiaihoz méltó lelki ruhát hordanunk, erkölcsileg időről időre újjászülnünk.

A vándorló ifjúnak harmadik, elmaradhatatlan, szükséges kelleke a vándorkönyv, a Biblia, amelyben megírva találjuk azt, hogy honnan jöttünk és hová megyünk; hogy porból lettünk és újra porrá kell válnunk, hogy Isten képére vagyunk teremtve; hogy hivatásunk kettős: orcánk veritékével kell kenyerünket ennünk és tökéletességre kell törekednünk; hogy a két legnagyobb jézusi parancsolat, az Isten- és emberszeretet gyakorlásában kell istenfiakká, jézustanítványokká magasztosulnunk, hogy az örök élet áldott világához eljuthassunk.

Végül a vándornak botra is szüksége van, amire támaszkodjék, vagy ha vele utat kell törnie. Ez a bot a hit. Ennél biztosabb támaszunk nincs. Ha a botot mindkét kezünkkel megragadjuk, életünk könnyűvé válik. A botnak, azaz a hitnek azonban minduntalan tettekben, a szeretet munkálásában kell megnyilatkoznia, virágot hoznia és gyümölcsöt teremnie.

A földi vándorlás időszaka rövid, és nem tudjuk, kihez mikor hangzik a hívó parancs. Ezért tudnunk kell, hogy vándorlásunk célja az, hogy magunkat mesterségünkben, embervoltunkban állandóan képezzük, hogy vándorlásunk végén a próbát kiállhassuk, hogy övéink és közösségünk javára mesterekké válhassunk.

A beszéd központi gondolata, mondanivalójának lényege a jobbá, nemesebbé, igazabbá, magasabb rendűvé válásra, a tökéletesedésre való szüntelen törekvés, hogy az előnkbe tűzött célhoz mind közelebb juthassunk, egy szóval: hogy megtanuljuk az utat, amelyen járni kell, hogy azt eredményesen megfutva, Isten színe előtt bármikor nyugodt lelkiismerettel megállhassunk.

Kriza János szavaival szólva, mi mind vándorok vagyunk a földi életben, „véges, de a végtelent sejtő és remélő lények”.

Ünneplő gyülekezet, kedves atyámfiai, testvéreim! Minden istentiszteletünk számadástételre jelentkezés, számot adás az örök jézusi tantárgyakból, a jószág, békeség, igazságosság, elnézés, megbocsátás, szeretet evangéliumi parancsolataiból. Időről időre számot kell adnunk arról, hogy az emberhez méltó, magasrendű, Istennek tetsző élet legszükségesebb kellekeinek birtokosai vagyunk-e. Van-e megfelelő munkaruhánk és lelki öltözetünk? Irányítja-e életünket, törekvéseinket és cselekedeteinket a legfőbb vándorkönyv, a tudományos kutatás legújabb eredményeire támaszkodó Biblia? Visz-e minket a vándorláshoz szükséges bot, a megingathatatlan, diadalmas egyistenhít életutunkon biztosan előre? Van-e helyünk, szerepünk és mondanivalónk a szemünk előtt kialakuló új életben?

Mi ebben az áhítatos órában mély, tiszta alázattal megköszönjük Istenünknek, hogy atyai gondoskodásával mind a mai napig velünk volt, és segített abban, hogy egyházunk magasztos hivatását, a gyakori akadályok és megpróbáltatások között is, hűségesen teljesítette.

De az egyházi múlt áldott alapjain állva, a jövő felé kell tekintenünk. E szószék fenségéből és magasságából szent hivatástudattal és felelősségérzettel hirdetjük, hogy a mi életprogramunk, mely az evangélium örömmüzenetén és a múlt példaadásán épül fel, évszázadokon át ez volt, ma és holnap is csak ez lehet: minden igazán haladó gondolat és eszme hirdetőivé, támogatóivá és cselekvőivé válni; lelki arcunkkal azok felé fordulni, akik az egyetemes, nemzeti és felekezeti megkülönböztetések felett álló, magasrendű életet, példaadásukkal, általános emberi magatartásukkal és naponkénti cselekedeteikkel megvalósítani igyekeznek. Tiszta meggyőződéssel, lángoló lélekkel hisszük és hirdetjük, hogy az unitárius vallásnak, mely minden időben az állandó fejlődésnek, soha meg nem szűnő szellemi és lelki újjászületésnek hirdetője és hordozója volt, amelynek hívei az egyszerű, tiszta istenhit és a józan ész szemüvegén keresztül tekintenek a világba, és az élet tényleges adottságainak a figyelembevételével igyekeztek a múltban, és még fokozottabb mértékben igyekeznek a jövőben építeni az eszményi életet, van ma és lesz ezután is időszerűsége és méltó helye az áldottabb, békésebb, boldogabb jövőt hirdető, munkáló új társadalmi rendben is, ha egyházunk irányítói, felelős vezetői és egyszerű, de öntudatos hívei mindig, minden körülmények között maradéktalanul meg fogják tartani a jézusi hit- és erkölcs tan legfőbb parancsolatait, és azoknak szellemében igyekeznek mindennapi életüket evangéliumi lelkülettel élni.

Mi, ez az emlékező és lélekben újjászületni vágyó gyülekezet, azzal a feltétlen bizonyossággal folytatjuk földi vándorlásunkat, hogy gondviselő Istenünk simogató, megtartó, éltető áldásával velünk lesz ezután életünkben is. Ebben az áhítatos órában újból elkötelezzük magunkat az evangélium szerinti életre, hogy az családjaink, egyházaink, népünk, szocialista köztársaságaink és a nagy emberi közösség elmenetelét szolgálja. Hittel teszünk amellett, hogy a mindig időszerű jézusi örömmüzenet megingathatatlan alapján állva, egyházalapítónk, Dávid Ferenc és az ő nyomdokain járó Kriza János, és múltunk sok más hozzá hasonló egyházi és világi szellemi világitólámpásának útmutatásai szerint élve, a körülöttünk és bennünk fokozatosan formálódó új világ minden nemes célkitűzését egész lelkünkkel támogatva; lelki ruhánkat újra meg újra megtisztítva; a vándorkönyvet, a Bibliát áhítatos lélekkel olvasva, abból lelki és szellemi erőt merítve; vándorbotunkra, hitünkre, öntudatos lélekkel támaszkodva, szűkebb családunkkal, hittestvéreinkkel és minden felebarátunkkal a szeretet és békeség szellemében munkálkodva, egymást segítve és támogatva, ezután is igyekezni fogunk a nagy célhoz, a tökéletességhez, az Istenországa eszményi világához közelebb jutni, hogy bármikor is érkezék hozzánk a hívó, számonkérő, végső szó, minket vigyázva, készenlétben találjon.

Isten áldása legyen emlékezésünkön, e szent hajlékon és minden, az ő dicsőségét, nagyságát és mindenhatóságát hirdető templomon, hogy azoknak szent falai vasárnapról vasárnapra és minden adandó alkalommal töretle-

nül, diadalmasan sugározzák a jézusi evangéliumot minden becsülettel dolgozó és áhítatos lélekkel imádkozó hívő ember felé. Isten áldása nyugodjék meg mindazokon, akik a mai napon e hajlékban imádkoztak, és a jövőben imádkozni fognak. Áldása áradjon ki az egyház vezetőire és minden tagjára.

Ez a hajlék pedig továbbra is, még hosszú ideig hirdesse Isten dicsőségét és az ember, a testvér, a felebarát feltétlen szeretetszolgálatát. Ámen.

Szervét Mihály (1511–1553)

A XVI. század vallásos reformációjának egyik legmarkánsabb egyénisége Szervét Mihály (spanyol neve: Miguel Serveto; latinul: Michael Servetus; franciául: Michel Servet), aki 1511-ben született a spanyolországi Villanueva falucskában. Innen azonban a család hamarosan átköltözött Tudela városába, ahol aztán apja jegyző volt. A kitűnő képességű fiút az apa jogtudósnak szánta, ezért 1521–25 között Zaragozában tanul, az aragóniai királyság metropolisában, ahol abban az időben Spanyolország legnagyobb humanistája, Petrus Martyr ab Anghiera tanított. Ez a különben olasz származású nagy pedagógus híres ökorokutató és jogtudós volt, de járatos volt a modern tudományokban, és diplomáciai szolgálatot is teljesített. Szervét nehezen és ritkán dicsér valakit, de valósággal ünnepli tanítóját és mesterét, mint Ferdinánd és Izabella „királyok” tanácsosát (Ep. ad Oecolampad, 1531.), akitől nagyon sokat tanult. A kortárs d'Artigny gróf pedig így ír az ifjú Szervétről: „Szervét Mihály 14 éves korában hallgatott latint és görögöt, valamint hébert, és kiterjedt ismeretei voltak a filozófiában és a matematikában, továbbá a skolasztikus teológiában.” (d'Artigny: Memoires.)

A legjelentősebb azonban a spanyol történelem helyes szemlélete, amihez az indítékokat Anghierától kapta az ifjú Szervét. Mindenekelőtt a mórok elleni 800 éves küzdelemre kell gondolnunk ennek kapcsán s az olyan hősökre, mint Roland, aki a navarrai Roncesval völgyében bontja ki a szabadságharc zászlóját, s válik a kereszténység védelmében legendás hőssé. És gondolnunk kell azokra a történelmi eseményekre, amelyek nagymértékben alakították az ifjú Szervét lelki világát. Ilyen a XV. század végén, 1492-ben, a mórok utolsó bázisának, Granadának az elfoglalása, mellyel megdőlt a 800 éves szaracén uralom Spanyolországban.

Ami utána történik, az a spanyol történelem legszomorúbb korszaka, egyben a római kereszténység teljes csődje. A 800 éves mór uralom alatt ugyanis — ami sohasem terjedt ki egész Spanyolországra — az ibériai félszigeten spanyolok, mórok és zsidók éltek együtt sokszor harcban egymással, máskor viszonylagos békében, megint máskor életre-halálra menő küzdelemben, főleg ami a spanyolok és mórok viszonyát illeti. P. Martyr ab Anghiera, Szervét Mihály tanítója ilyenformán taníttatta a reábizott fiatal lelkeket: Zsidók és mórok hatalmas élesztgető szerepet játszottak Spanyolország történetében. A móroktól vették a spanyolok lovagi képzettségüket, resignációjukat, művészetüket, gyógyászatukat és Aristotelesüket. A zsidóktól a héber irodalom ismeretét és a legbőlebb pénzügyi rendszabályokat. Amióta Spanyolországban az idegen uralom hatása véget ért, sem a mórok, sem a zsidók részéről nem fenyegeti a spanyolokat népi szempontból semmiféle veszedelem. Éppen ezért a legnagyobb szomorúsággal beszélt Anghiera arról, hogy Aragóniai Ferdinánd alatt pl. 50 ezer zsidót száműztek az országból. A valenciai királyi birtokon pedig a 22 ezer keresztény mellett 26 ezer mór élt. Ezek a mórok 1524-ben az elé a választás elé állították, hogy vagy áttérnek a keresztény hitre, vagy visszaköltöznek Afrikába. Egyesek vállalták, mások nem. Így van ez zsidó és mór vonatkozásban egyaránt. A Máté 28,19-ben ezt olvashatjuk: „Men-

jetek el, és tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében”, amit ha teljesítünk, örvendezni kellene a zsidók és mórok megtérítésén. S Szervét maga szenvedélyesen törekedett arra, hogy a mórok és zsidók keresztényekké váljanak. Azonban mit tapasztalt? Azt tapasztalta, hogy a mórokat és zsidókat koncentrációs táborokba gyűjtik, kintözzük és éheztetik őket, s így kényszerítik a két alternatíva valamelyikének az elfogadására: száműzésre, vagy a kereszténység felvételére. Történelmi tény, hogy az ifjú Szervét elment ezeknek a szerencsétleneknek a telepeire, meglátogatta őket. Találkozott olyan mórokkal, akik megkeresztelkedtek, s mégis — csodakcsodája — a Koránt szolgálták. S találkozott zsidókkal, akik szintén megkeresztelkedtek, s mégis hűségesek maradtak Mózes törvényeihez. Szervét megértette egy korabeli krónikás következő szavait: „A nagy térítés végbement Károly király igyekezte és az apostoli komisszárius mozgekonyása következtében, a pápa nagy öröme, de nem az Ég tetszésére”. S fülébe csengtek P. Martyr ab Anghierának, mesterének tanításai: „Krisztus senkit sem kívánt akarata ellenére vezetni, vagy magához vonni, azért hogy erőszakkal keresztényé váljék. Nem! Krisztus törvénye kifejezetten előírja, hogy sohase térítsenek meg valakit egy tőle idegen törvény, felelem vagy pedig erőszak által”. Az erőszakos térítést Szervét Mihály ifjú lelkének teljes vehemenciájával elutasította, a kereszténység érdekében valónak nem tartotta, attól eredményt sohasem volt képes várni. Pedig Szervét Mihály szenvedélyesen várta, és meg nagyobb szenvedellyel munkálta a mórok és zsidók megtérését a keresztény hitre. Működött csodálkozott: miért nem fogadják el az üdvözítő tant ezek az amúgy okos és művelt mórok és zsidók. S még jobban csodálkozott, amikor hallania kellett a marrannusok és conversok, megtért mórok és zsidók, gúnyolódásait a Szenthá-

A CSALÁDJOGI TÖRVÉNYRŐL

romságról, Krisztus kettős természetéről, a Szentlélek személy voltáról, Mária szeplőtelen fogantatásáról, a szentek imádasáról és más hittételekről. Ezeket a gúnyolódásokat ugyanis saját fülével hallotta, amint közöttük forgolódott, vállalva a velük való érintkezésből származó kockázatot. S mentől jobban megismerte a „kereszt” ellenségeit, annál szilárdabb kezdett lenni lelkében az a felismerés, hogy lehetetlen szív szerinti érintkezést létrehozni olyanokkal, akik ilyen gúnyolódásokra vállalkoznak. Őszinte vágy született meg lelkében egy olyan felvilágosító, missziós vállalkozásra, amely ezeknek a zsidóknak és móroknak a lelkét teljességgel átalakítja, megnyeri a kereszténység számára. Bizonyossá vált számára, hogy karddal és kényszerrel nem lehet senkit sem megtéríteni. „Szeretettel és példával s igazsággal kell az embereket ránevelni a kereszténységre, mint ahogy a kereszténység maga, isteni eredeténél fogva, a Golgota eseményének szentsége által a világkereszténységet megteremtette, úgy kell Spanyolországnak is tennie, nem pedig ostobaság és harc által kényszeríteni az embereket annak elfogadására.” (Rest. Ch. 36. old.) „Ne a földi Jeruzsálemre és ne Mekkára-Medinára vessük tekintetünket, hanem a belső emberre. Hogyha a Földközi-tenger túlsó oldalán a szívek a kereszténységért dobognak majd, akkor a mohamedánok nem vonulnak Bécs kapuja alá azért, hogy a császári birodalmat az Alkoránnal megnyerjék. A mórrok hatalma egész Európát fenyegeti mindaddig, míg a kereszténység nem uralja a szívüket. Az Úristen Spanyolországot egy sziklahídnak építette, hogy Afrikát és Európát összekösse, ... hogy a szaracénok szívébe a kereszténységet behelyezze, s csak aki ezt teszi, igazi spanyol és igazi keresztény” (De iustitia regni Christi, 30. old.).

A fiatal Szervét már itt, Zaragozában ilyen hatalmas missziós feladatokat melenget lelke legmélyén; az igazi kereszténységre gondol s a következő generációkra, egy olyan világra, amelyben egészen más emberek fognak élni. Szorgalmasan kereste és kutatta a célja érdekében való lehetőségeket. Ezek a célok, ezek a missziós törekvések képezték rugóját ettől fogva minden tanulmányának és tevékenységének.

(folytatjuk)

Beneze Márton

tárgyalt az Országgyűlés, és módosította a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi törvényt. A módosítás előterjesztője, *Markója Imre* igazságügyi miniszter hangsúlyozta, hogy a házasság szilárdsága a gyermeknevelés feltétele. A házasság nem magánszerződés, és azt csak bíróság bonthatja fel. A módosított szöveg a házasságkötéssel és a válással kapcsolatosan hasznos módosításokat iktatott törvénybe.

Csehák Judit miniszterelnök-helyettes az orvos szakember gyakorlati tapasztalatai alapján állapította meg, hogy az intézmények soha nem pótolhatják a családot.

A család – állapította meg – társadalmunk alap-egysége, amelynek léte és belső harmóniája nélkül a nagyobb közösség sem tevékenykedhet sikeresen. A családok a mai Magyarországon is számos olyan feladatot látnak el, amelyek a társadalom működése szempontjából lényegesek és amelyeket a belátható jövőben sem lesznek képesek átvenni intézményeink, társadalmi szervezeteink.

Mi, unitáriusok is örömmel hallgattuk és olvastuk a fenti megállapításokat; egyházi életünkben, lelkipásztori szolgálatunkban, történelmi múltunkban és ma is, úgy véljük, hogy a vallásos ember akkor követi Jézus tanításait, a társadalomért való felelősséget és a szeretet parancsát, ha ezt elsősorban a családban valósítja meg.

Ifjúsági kiskórus énekel a vendégeknek

„Életnek lelke, jöjj el hozzánk!”

Az Unitárius és Szabadelvű Asszonyok Nemzetközi Szövetsége, az IALRW, 1986. szept. 4–7. között konferenciát tartott Budapesten, egyházunk központjában. A vasárnapi istentiszteleten Tina Jas asszony végezte a szószéki szolgálatot. Prédikációját az alábbiakban közöljük rövidített formában.

Mint bizonyára tudják, az IALRW tagja az IARF-nek, és egyben az egyedüli női szervezet a Szövetségben belül.

Az IALRW nem tekinthet vissza olyan hosszú történelmi múltra, mint a magyar unitarizmus. Mindazonáltal az a véleményem, hogy a szabadelvű vallásos nők első, 1910-es berlini találkozója az Unitárius és Szabadelvű vallások nemzetközi tanácskozásának keretében azt bizonyítja, hogy mozgalmunk az unitarizmus haladó hagyományából nőtt ki.

Szövetségünk háromévenként tartott konferenciákat azokban az évek-

ben egészen 1937-ig, amikor hivatalosan is csatlakozott az IARF-hez. 1949-ben vált valóra korábbi terveink, hogy egy évente megjelenő tanulmánykötetben tájékoztassuk tagjainkat munkánkról, elképzeléseinkről.

Konferenciáinkon választ kerestünk arra a kérdésre, hogy a modern, szabadelvű nők hol találhatják meg helyüket a jelen társadalmában, és hogyan tudják összeegyeztetni hitüket, életüket és munkájukat. A találkozók nagyszerű lehetőséget adtak arra, hogy hasonló motivációjú nők ismerkedjenek meg egymás gondolataival, akik különböző országokból jönnek, és különböző kulturális és történelmi háttérrel rendelkeznek.

Szövetségünk aktivitását nagymértékben növelte a változó nyugati világ 60-as éveinek egyik legjelentősebb eseménye, a női felszabadítási mozgalom kialakulása és megerősödése. Az 1975-ös kanadai tanácskozásunk hozta létre szövetségünk jelenlegi nevét. Célunk az volt, hogy tevékenységünk hatás-

körét más, nemcsak keresztény szabadelvű vallásos mozgalmakra is kiterjesszük.

Szövetségünk tagjai tevékenyen vettek részt az ENSZ 1980-as daniai, majd az 1985-ös nairobi, a nők helyzetével foglalkozó konferenciáin.

Ezekon a konferenciákon is megállapítást nyert: a jelen civilizációjának gyökerei olyan társadalmakig nyúlnak vissza, melyek alapvető leállítottsága mindig apajcú jellegű volt. Ennek a berendezkedésnek igazságtalanságait kérdőjelezte meg a mi emancipációs mozgalmunk, amely megújulási lehetőséget kínált a nők számára.

Az IALRW célja az, hogy a továbbiakban is küzdjön a különböző társadalmi rendszerekben élő, különböző vallási és kulturális háttérrel rendelkező országokban dolgozó nők egymáshoz viszonyítottan azonos lehetőségéért valamint általánosan szabadságukért.

Fordította:

Orbókné Szent-Iványi Ilona

Az *International Association of Liberal Religious Women* (a szabad-
elvű vallásos nők nemzetközi szövetsége) gyakorlatilag az unitárius asszonyok világszervezete, elnökségi tanácsülést tartott Budapesten 1986. szeptember 5-7. napjain.

A szervezet elnöknője, az amerikai Jane Lauriat asszony, egyik ismert amerikai unitárius lelkész felesége, hosszú levélben számolt be ülésükről és arról a segítségről, amit a hazai unitáriusoktól kaptak.

Az ülésen 16 asszony volt jelen az USA, Kanada, Anglia, Hollandia, Mexikó, Csehszlovákia és NDK-ból. Püspökünk és felesége lakásukon szept. 5-én fogadást adtak a vendégek üszteletére.

Szombati reggel, az első emeleti tanácssteremben tartott ülésen, Ferencz Józsefné angol nyelven köszöntötte a vendégeket. Lauriat asszony elnöki megnyitóját Orbókné Szent-Iványi Ilona és Christine Hawthurst (Anglia) közös előadást tartottak az asszonyok együttműködésének jelentőségéről. A délutáni órákban tartott ülésen Ank Faber hollandiai és Gladys McNatt, New York-i néger asszony, aki Harringtonné Szánthó Vilma gyülekezetének egyik vezető tagja volt, tartottak előadást a közös kulturális gyökerekről. Nelly de Roy-Janse hollandiai asszony részt vett az 1985-ben az afrikai Nairobin tartott Nők Világkongresszusán, és beszámolt ottani tapasztalatairól.

Szombaton délután a budapesti gyülekezet összejövetelén hazai és külföldi szereplők nyilatkoztak meg. A bevezető áhítatot Huszti János tartotta magyar nyelven, és ahogyan Lauriat asszony írta köszönőlevelében, bár a szavakat nem értették, dinamikus előadasmódja hatást gyakorolt a vendégekre. Huszti Jánosné francia nyelven üdvözölte a vendégeket. Bartók Béla főgondnok angolul mondott megnyitót. Dr. Gellér Judit orvosnő triója Bartók szerzeményeket adott elő. Nagy sikert aratott a körünkben gyakran megforduló Faragó Laura énekművész, aki erdélyi és csángó népdalokat énekelt. A hazai és külföldi vendégek az egyik dalt vele együtt énekeltek. A holland-amerikai női vendégpáros angol nyelvű egyházi éneket adott elő. Végül a budapesti gyülekezet ifjúsági biblia körének kiskórusa Bogáti Fazekas Miklós XVI. századi unitárius költő egyházi énekeiből adott elő.

Az ünnepségen híveink körében még nem ismeri szokással zárult a műsor. Egy szép üveglába minden vendégasszony egy-egy kis üvegből saját országából, annak különleges tavának vagy folyójának vizéből öntötte a magával hozott vizet és egy-két mondatban elmondta azt is, hogy a víz honnan származik. Magyar résztől dr. Kiss Józsefné Vadady Vera Margitszigeti vízzel járult hozzá az érdekes szertartáshoz.

Amikor a tél megtelt a különböző országokból hozott vízzel, Huszti János lelkész engedélyt kért a vendégektől

arra, hogy a tálban összegyűlt vizet őrizhesse meg, hogy azt a halottak napi budapesti temetőkben rendszeresen végzett és egyházi nagyjaink sírját megkoszorúzó körüljuk alkalmával hinthesse szél. A vendégek örömmel fogadták a javaslatot.

A vasárnap délelőtti istentiszteleten dr. Dusan Kaffka prágai unitárius moderátor lelkész anyanyelvén imádkozott. Tina Jass asszony a szervezet titkára, aki az egyik amerikai gyülekezetben világi prédikátor, beszédében ismertette az unitárius asszonyok szervezetének múltját, jelen törekvéseit — a fejlődő országok kis unitárius csoportjainak támogatását és programtervezetüket az 1987 nyarán San Franciscóban tartandó női világgyűlésre. Beszédét püspökünk tolmácsolta.

A gyülekezeti asszonyok által készített szombati esti magyaros vacsora örökre emlékezetes marad számunkra. Apró ajándékaikat a vasárnapi iskola gyermekek jelenlevő szüleinek és a szereplőknek ajándékozták.

A konferencia közös ebéddel ért véget. Örvendtünk, hogy az együttléti munkájában segítségükre lehettünk.

Kedves magyarországi unitárius nők

A Szabadelvű Vallásos Nők Nemzetközi Szövetsége (IALRW) nevében mégegyszer megköszönöm Önöknek azt a nemeslelkű és meleg vendégszeretetet, melyben bennünket a szeptember 6-7-én tartott konferenciánk során részesítettek.

Szereltünk volna még több időt együtt tölteni Önökkel, de megértjük, hogy a szombati izletes lunch és a másnapos est utáni vacsora elkészítése sok munkát jelentett és ezt nagyon méltányoljuk.

Nemzetközi Nőszövetségünk tagjai meglisztelve érzik magukat, hogy konferenciájukat az Önök egyházánál tarthatták, hogy részt vehettek a másnapos esten és másnap a templomi istentiszteleten.

Örömünkre szolgált vendégszeretelük, a kiváló ételek, a gyönyörű meleg idő és az a lehetőség, hogy megismerhettük szép fővárosukat és annak környekét.

Mindannyiuknak a legjobb kívánságainkat küldjük és reméljük, hogy még lesz alkalmunk újra találkozni.

Sun City (Arizona), 1986. szept. 17.

A legszívélyesebb üdvözléssel: Jane Lauriat IALRW elnöke

(Fordította: Vadady Vera)

Kedves unitárius gyermekek

1987 nyarán az unitárius világszövetség ismét kongresszust rendez. A jövő nyárit az Egyesült Államok nyugati partja mentén fekvő PALO ALTO-ban működő egyetem épületeiben rendezik meg. 1984-ben is sokan rajzoltak magyaros motívumokat is tartalmazó üdvözlő leveleket, rajzokat. Remélem, hogy az

Amiképpen kinyílik a virág kelyhe, ha megérzi az égető meleg nap-sugár áldott közelségét, úgy a mi lelkünk is, oh, hatalmas Isten, benső vágyódása feléd fordítja most érzése világát, hadd ragyogja be irántunk való szereteted áldott közelsége. Igen, mert ebben a közelségben tudunk a legjobban Rád találni, benned bízó szeretettel hozzád imádkozni, Tenéked halát adni mindazért, amivel megáldottad életünket.

Köszönjük e lelki közelségben, jó Atyánk, fejünk felett az égbolt sötét bársonyán a csillagok ragyogását, az éjszaka csendjét, melyben annyiszor kipihenhattuk testünk-lelkünk fáradtságát. Köszönjük az éjszaka sötétsége után az új nap mindenkor érkezését, melyet szent oltalmaddal ma is megérnünk engedéssel. Köszönjük otthonunk áldott melegét, s benne a mieink egymás iránti megértő szeretetét. Köszönjük értelmünk világosságának fényét, melynél megláthatjuk az élet értelmét, s benne saját életünk lényegét: a szüntelen törekvés parancsát, s a többiek mellett, lelkünk fejlődésének, finomodásának szükséges voltát, hogy melegebb szívű, jobb gyermekeid lehessünk ma, mint az elmúlt időkben voltunk.

Mindenek felett köszönjük legdrágább kincsünket: hitünket, mely erőt adott mindig a lankadásban, biztatott vagy bátorított csüggedéseink közepette, a sokszor kilátástalannak látszó nehéz percekben, s utat mutatott a boldogság felé a szeretet szüntelen gyakorlásában.

Megköszönjük, Úram, hogy kérészetlen szavainkkal tiszta szívből most is imádkozni tudunk, hogy őszintén feltárhatjuk előtted szívünk rejtekét, lelkünk forró vágyódását, mely halára készlet, hogy porszemnyi mivoltunkban gyermeki alázattal viszonzozzuk áldott szeretetedet. Előtted állunk, mint szülei előtt a kisgyermek, aki hibázott, mert azt a gyönyörűséges utat, melyet a Te Fiaid, a názáreti mester számunkra mutatott, sokszor szem elől tévesztettük, és Te büntetés helyett simogató szeretettel így szólsz hozzánk: légy jó gyermekem!

Segíts, oh, hatalmas Isten, hogy e kívánságomnak eleget tehessünk, és szívünknek minden dobbanása áldja és dicsérje a Te szent nevedet, mindörökké. AMEN. (Imádkozta beiktatása alkalmával aug. 24-én Hódmezővásárhelyen.)

Kiss Mihály

idén is sokan támogatnak ebben minket. Vidéken élő unitárius gyermekektől is várunk rajzokat. 14 év a korhatár a rajzolók számára. A hátlapra mindenki írja reá a nevét, életkorát és pontos lakcímét. A beküldési határidő 1987. február 28. A cím az Unitárius Élet utolsó oldalán olvasható. Szerkesztőség

Hirosima és Nagaszaki áldozatainak emlékére

A budapesti ifjúsági bibliakör aug. 10-i istentiszteletén elhangzott megemlékezés

Aug. 6-a az emberiség történetében tragikus, borzalmas eseményeket idéz föl.

Negyvenegy évvel ezelőtt, ezen a napon, 1945. augusztus 6-án, 8 óra 15 perckor az amerikai légierő B-29-es bombázógépe, az Enola Gay, kioldotta öttonnás terhét, az első atombombát a hirosimai Dóm fölé. Három héttel azután, hogy az addigi bombákhoz nem hasonlítható hatású fegyvert kipróbáltak az új-mexikói sivatagban.

A robbanás középpontjától három kilométer sugarú körzetben elpusztult minden, és romba dőlt az egész város. A helyzetet súlyosította, hogy tűzvész keletkezett, megszűnt az áram- és vízszolgáltatás, az életben maradtak között pánik tört ki. A gyógyszerek, az elsősegélynyújtó eszközök, a víz és az orvosok hiánya szinte lehetetlenné tette a mentést.

A tömeggyilkosságra az Enola Gay nevű bombázó másodpilótája így emlékezett vissza: „600 kilométernyire jártunk Hirosimától, amikor a füstoszlop magassága meghaladta a tizenhatezer métert. A létező legrosszabbat láttuk, amit csak ember láthat. Szörnyű volt, ahogy egy város eltűnt a föld színéről.”

Három nappal később, 1945. augusztus 9-én a második atombomba is lehullott, ez Nagaszakira. Az emberi elhatározás okozta két atombomba-támadás során 300 ezer ember pusztult el, de számuk egyre növekszik, mert a negyvenegy évvel ezelőtt elszenvedett sérüléseknek a mai napig vannak áldozatai.

Hirosima és Nagaszaki neve örök emlékeztető, a rettenetes tömegpusztítást okozó atomfegyverek elleni küzdelem jelszava lett. A két város pusztulása örök figyelmeztetőjel az emberiség számára. Megrendítő látvány a hirosimai házak oldalfalán, a Dóm lépcsőjén a kövekbe beleégett emberi arnyképek látványa, a nukleáris pusztítás erejétől és mértékéről tanuskodva. Az életben maradókra soha nem látott kinszenvedés várt.

Azóta az évforduló napján Japán minden részéből bekementek indulnak Hirosimába, sürgetve a leszerelést és a nukleáris háború veszélyének elhárítását.

A mai megemlékezés alkalmával az unitárius egyház tiltakozik a nukleáris háború ellen, és hitet tesz a békesség mellett.

Ne öl! Parancsolja Isten, mert az élet Isten akarata a Földön.

Szathmáry Zsuzsanna

Egyházi levéltárunkba heti egy délutánra 3 órára társadalmi munkában segítőtársat keresünk.

TÍZ SÍR FARKASRÉTEN

1986. október 25-én tíz lelkész sírt koszorúztunk meg a Farkasréti temetőben

Halottak napja előtt egyházunk és a budapesti egyházközség közösen gondoskodik arról, hogy a különböző budapesti, ritkábbau Budapest-környéki temetőkben nyugvó jeleink sírját megkoszorúzza.

A budapesti gyülekezet első lelkésze, *Derzi Károly* élete utolsó idejét Tordán töltötte, és ott van eltemetve. *Gál Miklós* csak néhány évig szolgált Budapesten, újabb erdélyi szolgálata után visszaköltözött a fővárosba, és mint nyugdíjas itt halt el. Sírja elődeink nem körültekintő gondossága hiányában az 1930-as években felszámolódott.

Józan Miklós több évtizeden át szolgált a budapesti gyülekezetet; 1941-ben, püspökké választásakor, Kolozsvárra költözött és 1946-ban Kolozsvárt temették el a házsongárdi temetőben.

Szent-Iványi Sándor Lancasterben (USA) halt el és hamvai ott nyugsznak (†1982).

Dr. Abrudbányai János Kövenden, Kolozsvárott teológiai tanár, és Kocsordon teljesített szolgálata után Budapesten tért örök pihenőre (†1968).

Barabás István. Hosszú hódmezővásárhelyi szolgálat után 1928-tól nyugalomba vonulásáig szolgált a budapesti gyülekezetben (†1952).

Buzogány Kálmán. Szolgálati helyei: Komjátszeg, Beszterce, majd Debrecen és Budapest. Itt vonult nyugalomba és halt el (†1971).

Dr. Csiki Gábor. A kolozsvári lelkészségből került Budapestre, nevéhez fűződik az Unitárius Misszió Ház alapítása és a Hőgyes utcai templom megépülése. Mint nyugalmazott püspöki helynök halt el (†1965).

R. Filep Imre. Székelykeresztúri és kolozsvári szolgálat után került Hódmezővásárhelyre, majd 1953-ban Budapestre. Nevéhez fűződik az 1968. évi zsinat megrendezése és egyházunk önállósulásának előkészítése. Váratlanul, fiatalon halt el mint h. püspök (†1970).

Györfi István. Oxfordi tanulmányai után Kolozsváron lett teológiai tanár. 1918 után Budapesten világi pályán dolgozott 1947-ig, amikor újra egyházi szolgálatba lépett és nyugalomba vonulásáig a fiatalok vallásitanítója és jeles prédikátor volt. Egész életében a békesség embere volt (†1973).

Dr. Iván László. Újpesti születésű fiatalként végezte a teológiát Kolozsvárott. 1927-től mint fővárosi vallásitanító lelkész igazi nevelője volt fiataljainknak. Számos jeles tanulmány is őrzik emlékeztetőjét (†1938).

Pethő István rövid erdélyi s. lelkészi szolgálat után került 1928-ban Budapestre ugyancsak vallásitanító lelkészként. Munkásságát őrzik az

1936-ban felszentelt pestszentlőrinci templomunk. Nyugalmozott püspöki helynökként halt el (†1978).

Benczédi Domokos. Hosszú erdélyi érdemes lelkészi szolgálat után Budapesten halt el. Arcának vonásait őrzik a Nagy Ignác utcai lelkészi irodában levő torockói úrvacsoraszózatot ábrázoló festmény. Bölön és Torockó voltak legjelesebb szolgálati helyei (†1979).

Zoltán Sándor. Hosszú évtizedekig Homoródalmáson szolgált. Az újszövetségi tárgyakból teológiai magántanári képesítést is szerzett. Gyermek és unokái látogatására jött Budapestre, és itt kellett elbúcsúznia az élettől (†1979).

*

Utunk a Farkasrétről a Rákosszentmihályi temetőbe vezetett, ahol a Székelykeresztúrról Budapestre került és dunántúli szórványunkban is érdemes munkát végzett, fiatalon váratlanul elhunyt *Szolga Ferenc* – a tizenegyedik budapesti temetőben nyugvó unitárius lelkész sírját koszorúztuk meg (†1957).

Aldott maradjon emlékeztetük.

F. J.

Reformátorok, bélyegeken

A Reformátusok lapja egyik legutóbbi számában SZ. N. B. szignójú cikkben szólunk arról, hogy magyarországi reformátorok bélyegeken is megjelennek. Az írásban olvassuk, hogy Méliusz J. Péter „korának legműveltebb és legreformátusabb vitázója, akit nemcsak az unitárius János Zsigmond király nem tud uralkodói hatalommal sem tanaitól eltéríteni, de nagy szellemi ellenfele, Dávid Ferenc sem, aki méltó társa azokban a hitvitákban, melyek Debrecentől Nagyvárad-, Kolozsvár-, Désen át Marosvásárhelyig tartották izzásban az evangélium igazságát más és más oldalról megközelítő lelkéket.” Az utalás a XVI. századra történt, nem ismerünk olyan történelmi adatot azonban, hogy János Zsigmond erdélyi fejedelem, aki csak II. Jánosként nevezetett királynak, valaha is „uralkodói hatalommal” akarta volna Méliuszt tanításaitól eltéríteni. Örvendünk annak, hogy jeles magyar reformátorok emlékeztető bélyegek is őrzik.

Sajnáljuk azonban, hogy a *Magyar Posta* 1979. évi illetékesei nem valósították meg azt a javaslatunkat, hogy Dávid Ferenc a halála 400 éves évfordulóján – melyről a Magyar Tudományos Akadémia a siklósi szimpóziumon közel egytucat külföldi tudós jelenlétében és előadásában megemlékezett – nem tartotta megvalósíthatónak, előtünk ismeretlen okból, Dávid Ferenc emlékbélyeg kiadását.

450 ÉVE HALT MEG ERASMUS...

A nagy holland humanista 1469-ben született Rotterdamban. Teológus és szobatudós. Nyughatatlan lélek volt. A társadalom minden rétegére kiterjedt a kíváncsisága. A korabeli fogadókban, fejedelmi udvarokban megfordult, mindenkivel szóba állt. Joggal nevezhetjük kontinensünk polgárának. A latin nyelvet használta, ezen a nyelven írt és társalgott.

Nála találhatjuk meg lényegében a vallási türelem (a tolerancia) csírát is. Isten felekezeti-felettségét hirdette, a láthatatlan egyházban hitt.

Erasmus evangéliumi humanizmus mentes volt minden dogmatikai kötöttségtől, ezért hivatkozhattak rá a legkülönbözőbb protestáns irányzatok képviselői is. A humanista mesternek nagy szerepe volt a reformáció kibontakozásában.

Nyugodt lélekkel tekinthetjük e nagy vallási és szellemi megújulás értelmi szerzőjének.

Kora közvéleményének egyik legfontosabb alakítója volt, tudósok, uralkodók, pápák kérték ki tanácsait (X. Leó, IV. Andorján, VII. Kelemen, III. Pál, aki bíborossá akarta őt kinevezni, de Erasmus nem fogadta el.)

Erasmusszal megjelenik a racionalista személyiség, ami előtte ismeretlen volt. A Bibliára is alkalmazta a reneszánszban kibontakozó tudományos módszereket.

Szabadelvű gondolkodó volt, a szellem szabadságát hirdette.

A Biblia szövegének mindenféle teológiai elfogultságtól mentes, tudományos vizsgálatát követelte. A források zavartalan tisztaságának őrzését a humanista ember kötelességének tekintette. Szükségképpen a tudományos kutatás érdekében állította a görög és a latin nyelv mellé harmadik klasszikus nyelvként a hébert. Tudományos meggyőződéssel és őszinte hittel vallotta, hogy csak a három nyelv ismeretén alapuló szentírásstudomány tárhatja fel a kereszténység számára a zavartalan tisztaságú forrásokat.

Az 1550-es évek elején évekig tartó vándorlásba kezd. Meglátogatja egykori kolostorát, ahol rátalál a fél századdal korábban alkotó humanista Lorenzo Valla újszövetségi kommentárjaira.

Hatásukra elhatározza, hogy tökéletessé fejleszti görög tudását, és újrarendíti a kereszténység legfőbb forrását, a Bibliát.

Úgy találta, hogy a sok évszázados latin szöveg a számtalan másolás következtében már eltorzult, és helyre kell állítani eredeti formájában. Munkája másfél évtized múltán érik be. 1515 az Újszövetség első, humanista szellemű kiadásának éve. A kirobbanó reformáció számára megalapozott érveket szolgáltatott a szentháromságot érintő szöveghamisítás leleplezésével.

Megállapította, hogy az Újszövetség eredeti görög szövegének régi kéziratjai nem tartalmazzák

János apostol 1. levele 5. részében a 7. és 8. verse között azokat a szavakat, amelyekre a dogmatikus kereszténység mint a szentháromság döntő bizonyítékára hivatkozik.

(Meg kell jegyezni, hogy dr. Budai Gergely ref. teol. prof. 1967-es Új Testamentum fordítása már nem tartalmazza János 1. levelének ezeket a későbbi betoldásait.)

Vizont éppen ezért hivatkoztak Erasmusra a reformáció legradikálisabb ágának a hívei: ariánusok, sociniánusok, antitrinitáriusok, majd az egyházzá szerveződő unitáriusok, így — többek között — a mi Dávid Ferencünk is. Erasmus szabadelvű szellemében és racionális bibliakritikájában tanításai hitelesítőjét és előfutárakat tisztelték. Erasmus hatására Dávid Ferenc szellemére Gerézdi Rabán irodalomtörténész fej-tette ki.

Előre mutatott abban is, hogy a régi nagy gondolkodók, költők, filozófusok írásaiban is fedez fel nagy-szerű gondolatokat. Hittel vallja, hogy őket is Isten szent szelleme vezérelte írásuk közben.

Valójában az unitárius szellem egyik nagy előfutárát tisztelhetjük benne, aki az értékkereszténységet vallotta, és annak szellemében is cselekedett.

Erasmus 1536. július 12-én halt meg. Halála után ellenfelei elérték, hogy műveit betiltották. (IV. Pál pápa 1559-es indexe valamennyi művét elítéli, a tridenti zsinat is kárhoztatja műveit.) Ő az első jelentékeny író az európai irodalom történetében, akinek a könyvnyomtatás lehetősége egész pályáját döntően befolyásolta.

Az újkori Európa megszületésénél jelen volt. Nagy mértékben meghatározta az európai szellem kibontakozását, ezért életpályája egész Európa ügye.

Felhős Szaboles

A XI. Országos Békekonferencia előkészítése

Szept. 23-án a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében ülést tartott az Országos Béketanács, melyen a XI. országos konferencia összehívását és előkészítését vitatták meg.

Az eszmecsere az ülésen elnöklő Sztanyik B. László, az OBT elnökhelyettese nyitotta meg.

Ezt követően Barabás Miklós főtitkár terjesztette elő a javaslatot a békekonferencia összehívására.

Az ülésen a magyar békemozgalom vezető fóruma úgy döntött, hogy a konferenciára 1987. január 31-én kerül sor.

A magyarországi egyházak hozzá kívánnak járulni a XI. békekonferencia sikeréhez is.

IARF-kongresszus 1987-ben

A soron következő IARF-kongresszust 1987. július 31—augusztus 7. napjain tartják a San Francisco közelében levő Stanford egyetemen, PaloAlto-ban.

A kongresszus témája: „a világ vallásai találkoznak a XXI. századdal”. Az IARF-nak 50 tag egyháza van, 20 ország területén működnek ezek az egyházak és tagjai több mint 20 nyelven hirdetik Isten igéjét.

A magas utazási és amerikai tartózkodási költségek miatt valószínűleg kevesebb lesz az európai résztvevők száma a szokásosnál.

IARF nemzetközi vasárnap

1987. febr. 8.

Az IARF 1986 tavaszán tartott végrehajtó bizottsági ülése foglalkozott azzal, hogy az IARF nemzetközi vasárnapjának megünneplésére ismételtel felhívja a tag egyházak figyelmét.

Az 1987. évi időpontot az ülés a fentiekben állapította meg. Kérjük gyülekezeti lelkészeinket, hogy ezen az 1987. évi febr. 8-i vasárnapon vagy a gyülekezet szolgáló lelkésze számára ehhez legközelebb eső más vasárnapon, egyházi beszédében hangsúlyozza azt, hogy egyházunk büszke arra, hogy az 1900-ban Bostonban tartott alapító ülésen a magyar unitárizmus is képviselve volt. A második világháború befejezte után tartott nemzetközi konferenciákon előbb Pethő István, majd Filep Imre egyházfők vezetésével egyházunk számos alkalmon képviseltette magát. 1972 óta a kongresszusokon egyházunk képviselőiben püspök és főgondnokon kívül más egyházi személyek is részt vettek. A nagyvilág unitárius egyházaival közösen tudjuk ápolni a dávidferenci vallási türelmesség és igazságosság eszméjét, ha ezt az alkalmat egymás ismertetésére felhasználjuk.

NÉGY VASÁRNAP

Nyári külföldi tartózkodásom olvasóink érdeklődésére számol tartható eseményeiről — röviden — négy vasárnap köré csoportosítva számolok be.

Angliába megérkezve, unokahúgom, *Angli Gyöngyi* másnapra ebédre hívta *Kereki Gábort* és feleségét, hogy a régi baráttal találkozhasanak. *Kereki Gáborné* meghívott, hogy a június 29-i vasárnapi istentiszteletre menjünk velük együtt és az ugyancsak Angliába érkezett dr. *Kovács Lajos* püspökkel *Bessels Green* unitárius gyülekezetébe, ahol férje végzi a lelkészi szolgálatot. Útközben elhaladtunk a *Marlborough* család kastélya előtt, és láttuk *Churchil* szobrát az egyik kis városban. Az istentisztelet végeztével a gondok-asszony szíves szavakkal köszöntötte a kis régi templom hívei között a két vendég püspököt. Azután a gyülekezet egyik tagja villája kertjében adott ebédet barátai és vendégei liszteletére.

Kereki Gábor nyugalomba vonulása óta majdnem minden vasárnap más és más gyülekezetben végez felkérésre lelkészi szolgálatot a nagy lelkészhiányra való tekintettel. *Kereki Gábor* örömmel mutatta az új angol unitárius énekeskönyvet, melynek szerkesztő bizottságában az elmúlt 5-6 évben ő is igen jelentős és sikeres munkát végzett.

Az oxfordi unitárius *Manchester College*-ben tartott jubileumi ünnepségen számos előadó emlékezett a múlt-ra. Több alkalommal magam is felszólaltam. A rendező bizottság felkérésére, az első este a *Randolph* szálló különtermében adott ünnepi vacsorán a távolból jött vendégek nevében én köszöntem meg *Tony Cross* dékán üdvözlő szavait.

A záró ebéden dr. *Kovács Lajos* püspök is, én is felszólaltunk a többi közelből és távolból jött egykori vendékek között, visszaemlékezve arra a jelentős segítségre, amit az inlézel az egykori erdélyi magyar diákoknak nyújtott. A második vasárnap délelőttjén az oxfordi *College* templomában *Tony Cross*, *L. Garard* ismerl újszövetségi professzor és *Dudley Richards* dékán helyettes végezték az ünnepi szolgálatot.

Másnap reggel repülőgépen Párizs érintésével utaztam *Montpellierbe*, ahol az *IARF* regionális konferenciáján vettem részt, melynek feladata a francia érdeklődők figyelmének felkeltése volt az 1987-ben esedékes és az USA-ban tartandó *IARF* világkongresszusra. Itt jelen volt és közreműködött dr. *Erdő János* püspökhelyettes és dr. *Szabó Árpád* teológiai tanár is *Kolozsvár*-ról. A konferenciáról kirándulást tettünk az egykoron üldözött francia protestánsok délvidéki szenvedésének emlékhelyeire. Ismeretes, hogy a francia protestánsok több mint száz esztendőn át szenvedtek börtönbüntetéssel — lelkészek és világiak egyaránt — vallásos meggyőződésükért. A konferencia szellemi vezetője dr. *André Gounelle* professzor volt, aki egyhá-

zunknak régi barátja. A konferencia utolsó napján tartott reggeli istentiszteleten dr. *Doris Hunter* amerikai unitárius lelkész nővel együtt végeztem a szolgálatot.

A harmadik vasárnap reggelén indultunk erdélyi barátainkkal együtt *Montpellierből* *Genf*-be. Ők onnan folytatták útjukat *Budapest*-en át otthonukba.

E vasárnap délutánján *Vera* unokámmal és édesapjával részt vehettem a *Lausanne* környékén fekvő *Romainmoutier* község ősi, XIII. századból származó, ma protestáns templomában tartott francia-amerikai esküvőn. A szép környezetben fekvő templomot sokan választják a tehetsébbek közül esküvőjük színhelyéül. A szolgálattelő francia protestáns lelkészrel elbeszélgetve, örömmel állapítottuk meg, hogy mindkettőnknek barátja a *Lausanne* város egyetemének protestáns teológiai fakultására megválasztott, és munkáját 1986 szeptemberében megkezdő dr. *Bernard Raymond* professzor, a *genfi Le Protestant* állandó munkatársa.

A negyedik vasárnapon svájci vendégül látóm *Schaffhausen*-be vittek. E város volt az egykor kalandozó magyarok egyik legnyugatibb célpontja. A városban van Svájc egyik leggazdagabb könyvtára, mely egyformán őrzi a protestantizmus előtti kor latin és görög nyelvű irodalmának értékes kincseit, valamint a korai protestantizmus főként latin német és francia nyelvű kiadványait. A könyvtár részére hazaérkezésem után megküldtem *Dávid Ferenc*-ről angol nyelven kiadott kötetünket. E városban egymás mellett áll a katolikus és a protestáns templom. A katolikus katedrálisban tartott zenés mise végeztével, körbejárva, érdeklődéssel állapíthatlam meg, hogy a város római katolikus püspöke, időről időre a gyóntató székbe ülve, várja a közvetlenül hozzá fordulni akaró híveit. A protestáns székesegyházban ugyanannyi résztvevőt találtunk, mint a katolikusban.

Délután egy kisebb hegyi faluban az egykori *karthauzi kolostort* lekinthettem meg. Itt egykoron szerzetesek sokasága végzett mezőgazdasági és ipari munkásságot. Önellátók voltak. Ismeretes, hogy ez a rend az egyike a legszigorúbbaknak, mert fogadalmuk kiterjedt a hallgatásra is, még az ételt beadó testvérrel sem volt szabad hétköznap szót váltaniok, csak a vasárnapi misén és ebéden szólhattak egymáshoz. A rend már évtizedek óta elnéptelenedett és egykori életük emlékeiként állnak épületeik, a fursza kétszobás cellák, melyeknek egyik szobácskája hálólhelyül, másika pedig munkahelyül szolgált egykoron a szerzeteseknek.

Ma már múzeum és különböző konferenciák fogadására átalakított épületek sokasága emlékeztet csak az egykori múlt-ra.

Svájci látogatásom idején találkozlam az egyházunkal támogató segélyszervezetek vezetőivel, akik közül *G. Burkhard* úr szíves üdvözlését küld-

te azoknak, akikkel magyarországi látogatásán alkalma volt megismerkedni.

Mindig jól esik hazaérkezni. Tudom, hogy a haláron már magyar szóval köszöntenek, és a pihenés utáni másnapon már íróasztalomon próbáltam rendezgetni a távollétem alatt felgyűlt leveleket, folyóiratokat.

Ferencz József

Egyházunk gondjairól

Dávid Ferenc elítélése után lényegében a türelmi rendeletig, sőt az 1840-es évekig, nem működhettek szabadon az unitárius egyház teológusai. Az egyházi könyvek kiadását szigorúan ellenőrizték. Időközönként fel-felújították az 1579-ben *Dávid Ferenc* ellen emelt vádakat is. A legkülönfélébb rendelkezésekkel számos olyan formulát kényszerítettek az unitárius egyházra, amelyek tanítási rendszerével homlok-egyenest ellenkeztek. A XVIII. század végén, a XIX. század elején a külső beavatkozások miatt teljesen eklektikussá vált az unitárius egyház irásban lefektetett tanítása. Erre az időre jellemző az idős *Kazinczy Ferenc* esete, aki a tordai pappal találkozáva, kérdéseket tett fel az unitárius tanokkal kapcsolatban. *Kazinczy* észrevette, hogy a lelkész mást mond, mint amit ő az egyházi kiadvány szövegében korábban olvasott. Erre vonatkozó kérdésére a lelkész a következőt felelte: Azt nem hisszük, csak valljuk.

(*Filep Antal: Kriza János és az erdélyi unitáriusok e. 1981-ben megjelent írásából idézve.*)

The Unitarian Quest

a címe az ausztráliai és új-zélandi unitárius gyülekezetek lapjának. Szerkesztője néhány éve *Geoffrey R. Usher*, *Sydney* város unitárius lelkésze.

A szerkesztő felnőtt korában végezte el a teológiai tanulmányokat és szerzett lelkészi oklevelet az oxfordi *Manchester College*-ban.

Nemrégiben kaptuk meg 1985. novemberi számukat, melyet saját sokszorosító gépükön adtak ki. A 36 oldalas kiadványban tanulmányok is megjelentek, melyek közül érdekesnek találtuk az *UNESCO* problémáival megertéssel foglalkozó írást.

Ausztrália nagyobb városaiban vannak unitárius gyülekezetek: *Sydney*, *Auckland*, *Melbourne*. Sokfele vannak szórványaik. Gyülekezetük van a nálunk kevesbe ismert dél-ausztráliai *Norwood* városban, ahol jelenleg félévig fizetett szabadsága ternere, *Polly Laughland Guild* amerikai lelkész nő végzi a szolgálato-
kat. Új-Zélandban két helyen, *Auckland*-ban és *Wellington*-ban vannak gyülekezetek, a lelkészhiány — világproblema — náluk is gond.

DEÁK BERTA

Az 1930-as évek elején egymást követően három Unitárius leány iratkozott be a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémiára: Bedő Boriska, Szánthó Vilma és Deák Berta.

Bedő Boriska Kelemen Imre nyugalmazott esperes lelkészünk felesége. Éveken keresztül helyettesítette férjét Oklándon, majd később a Lupény-Vulkán-i unitárius gyülekezet tiszteletes asszonya volt. A nyugalom éveit mindketten Marosvásárhelyen töltik.

A másik leány, *Szánthó Vilma, Harrington Donald* amerikai unitárius lelkész felesége lett, 1939-ben Budapesten *Józán Miklós* püspök adta egyházunk áldását házasságkötésükre. Előbb Chicagóban, majd hosszú évtizedeken át a New York-i Community Churchben volt lelkész és férjének munkatársa. Egyetlen angol nyelvű unitárius kiadványunkat, dr. Varga Béla püspök írását, a tanítvány tiszteletével fordította angolra. Az ő hamvai részben Amerikában, részben Sepsiszentgyörgyön találtak örök pihenőre.

Az 1912-ben született *Deák Berta* 1986. augusztus 27-én hunyt el Dicsőszentmártonban. *Deák Berta Nyitrai Mózes* lelkészünkkel 47 évet élt boldog házasságban, és elhunytát négy gyermeke és kilenc unokája siratja, túl a rokonokon és az ismerősökön.

A szellemi kincsek rajongója volt. Versek is írt, énekvezéri diplomát szerzett, és áldozatosan részt vett a lupényi felekezeti iskola, a kénosi és vadadi templom építésében. Az egyházi lapoknak is szorgalmas munkatársa volt.

Férjével együtt kocsordi gyülekezetünkben is szolgáltak, ahol minden biztonnal szomorúan értesültek elhunytáról.

A dicsőszentmártoni templomból búcsúztatta *Fazekas Endre* lelkész és *Kolcsár Sándor* esperes. *Homoród-karácsonyfalván* a családi sírkertben, édesapja, *Deák Mózes* kántortanító és édesanyja sírja mellé temették *Lakatos Gyula* lelkész és *Báró József* esperes szolgálatával.

A jó Isten adjon vigasztalódást az egykori kocsordi lelkész *Nyitrai Mózesnek*, *Levente* nevű lelkész fiának, többi gyermekének és unokáinak.

F. J.

Dr. Izsák Vilmos

A kolozsvári Egyetemifokú Protestáns Teológiai Intézet unitárius tagozatának professzora, aki hosszú éveken át a gyakorlati tanszék tárgyaira oktatta és nevelte az unitárius teológiai hallgatókat, 65. évének betöltésével nyugalomba vonult. Munkásságát az arra illetékes romániai szervek bizonyára méltatták. A nyugalom esztendeire jó egészséget kívánunk.

UNITÁRIUS ÉLET

Újabb örvendetes adományok érkeztek külföldi olvasóinkhoz intézett leveleinkre. Az adományok egy részét külföldi pénznemben soroljuk fel, azokat a bank útján beváltottuk, néhányan hazai látogatásuk vagy rokonaik útján eszközölték a befizetést.

Hazai olvasóink közül is többen küldtek adományokat, melyeket hálafelelősként köszönünk.

Lászlóffyiné Borbély Erzsébet 100 ausztrál \$, *Baloghné Gálfi Ilona* 100 kan. \$, *J. Ferenczy* 20 kan. \$, dr. *Sándor Benedek* 25 USA \$, dr. *Botár István* 50 kan. \$, dr. *Gyarmathy György* 50 sfr, *Sophie Florián* 10 USA \$, *Eva Lorand* 25 USA \$, *T. Sarbin* 50 USA \$, *R. Gibbs* 15 USA \$ adományt küldött.

Gergely András külföldről 500 forintot, 500-500 forintot küldött *Kosztá Teréz* és ismételt *Zsákó Andor* olvasónk. Adományokat kaptunk *Husztai Jánostól* és *Kis-Bagoly Rezsőné*től is. Dr. M. Kosztarab USA lakos édesanyja *Pál Istvánné* útján 300 forintot küldött.

Hír rovatunkban több speciális alkalomból küldött támogatásról külön emlékeztünk meg.

Isten áldja meg azokat, akik megértve kérésünket adományukkal szolgálták az UNITÁRIUS ÉLET céljait.

SZERKESZTŐSÉG

A pestlőrinci templom

Egy erdélyi művész grafikája díszítette az Unitárius Élet idei második számát.

A képet megküldtük az amerikai Unitárius és Univerzalisták World című szemléje szerkesztőjének, a korábban Budapesten is járt dr. *David Parke* lelkésznek, kérve, hogy azt alkalomadtán jelentse meg. A Szemle szeptember 15-i számának 11. oldalán találkozunk e szép képpel. A kép alatt a szerkesztő fogalmazásában a következők olvashatók. Templomépítés, vagy egy régi templom újjá varázsolása az unitáriusok számára Kelet-Európában is örvendetes eseményt jelent. Ennek az egykoron Budapest elővárosában, az akkori Pestszentlőrincen 1935-36-ban felépült templomnak és a hozzá tartozó gyülekezeti teremnek a helyreállítása jelentős áldozatot kívánt egyházunktól. A templomot ez év elején avatták föl. A felavatást, telt templomban, *Bartók Béla*, a Magyarországi Unitárius Egyház főgondnoka végezte, és dr. *Ferenc József* püspök prédikált.

A lap 15. oldalán, amelyre a kép alatt is utalás történt, „From Hungary” megjelöléssel, a Szerkesztőhöz küldött levelek rovatban, püspökünk levelét közli, melyben elmondja, hogy a gyülekezet, az állam és európai segítségnyújtó adományát használtuk föl a költségek egy részének fedezésére, és még ma is jelentős összeggel tartozunk célrendeltetésű alapjainknak, amelyektől kölcsönt kellett felvenni. Aki segíteni akar, a szokásos címünkre küldheti adományát — tájékoztatta a levél az amerikai unitárius olvasókat.

Főtisztelendő Főtanács!

Mint az 1942-ben megtartott kolozsvári főtanácsi ülésen megválasztott, tehát a megtisztelő tisztséget legrégebben viselő egyházi tanácsos kerek főtanácsi ülésünk végeztével szót. Fiatal fővel ért az a megtiszteltetés, hogy ebben a minőségben részt vegyek egyházunk életében, és egyike legyek azoknak, akik őrzik és továbbviszik apáink, nagyapáink örökét. Ennek a szent örökségnek jegyében gyűltünk ma össze, hogy megemlékezzünk az utóbbi évek egyházi munkájáról, és erőt gyűjtünk az elkövetkező évekre. Hiszünk benne, hogy magyar életünk, magyar történelmünk szegényebb lenne unitárius egyházunk múltja és szerepe, nagyjaink munkálkodása nélkül. Köszönjük azoknak, akik ennek a drága örökségnek életben tartásában, továbbvitelében munkálkodtak, és a továbbiakra nagy költönek szavaival élve, egyházi vezetőinktől kérjük: „Őrzők, vigyázatok a strázsán!” Főtanácsunk valamennyi tagjától pedig azt kérem: szívükben őrizzék szent örökségünket, unitárius hitünket. Isten áldása legyen főtanácsunk munkáján!

Dr. Vernes Gyula

Vendégség

Páskándi Géza ismert háromfelvonásos színművét, melyben egykoron Básti Lajos alakította *Dávid Ferenc* szerepét, most a Játékszínen vendégrendező és vendégszereplők közreműködésével újjították fel. *Taub János* erdélyi és bukaresti rendezőként már ismert volt, most a Tel Aviv-i egyetemen tanít rendezőket.

Taub János a Páskándi szövegét megkurtította, minek révén a hosszú dialógusok tömörebbek lettek. „Ezért is lehetett *Bubik István* *Dávid Ferenc* a helytállás hús és ver szobra... *Udvaros Dorottya* cselédlánya a primitív iszonyatot hozta a színpadra” — írta kritikájában a *Vasárnapi Hírekben* *Bátki Mihály*. A díszlet *Vayer Tamás*, a jelmeztervezés *Bakó Ilona* munkája volt.

Hódmezővásárhely

A hódmezővásárhelyi televízió a felújított unitárius templomról külső és belső felvételeket készített. A filmezés közben dr. *Erdős Mihály* gondnokot kérték meg arra, hogy a felújítás történetét röviden mondja el. A televíziós felvételt követően a helyi televízió okt. 6-án, az esti adásában bemutatta a templomot, s közvetítette a gondnok beszámolóját.

Az adást nagy tetszéssel fogadták a város nézői, s felekezeti különbség nélkül elismeréssel adóztak a templommentes munkálataiért. A felújítással Hódmezővásárhely nevezetesebb épületállománya gazdagodott, s a városkép szempontjából is jelentős, hangoztatják a város illetékesei.

Szentiványi Mihály: „Gyaloglat Erdélyben”

Szeptemberben jelent meg az Európa Könyvkiadó gondozásában az unitárius *Szentiványi Mihály: „Gyaloglat Erdélyben”* e. útleírása. A könyvet Húbert Ildikó rendezte sajtó alá, s ugyanő az előszó és a jegyzetek írója.

Az előszóból megtudjuk, hogy a napjainkig elveszettnek hitt kézirat a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárából került elő, és a Kátóna Tamás szerkesztette Pro memoria Történelmi és Művelődéstörténeti Zsebkönyvtár sorozataként látott napvilágot.

A munka szerzője nem ismeretlen sem a lap olvasói, sem az irodalomtörténészek előtt. Horváth János: „A magyar irodalmi népiesség Kisfaludtól Petőfiig” (1927) c. könyvében *Erdély Petőfijének nevezett és Sütő Nagy László*, az „Unitárius élet munkásai” c. kiadványban „egyversű” költőnek mondott Szentiványi elsősorban mint ellenzéki politikus válik ismertté. Irodalmi képességei kibontakozása elé a kedvezőtlen viszonyok s élete rövidsége górdít akadályt. Szabó Anna 1930-ban kiadta verseit. A most megjelent utólagos útleírásán túl szülőfalujában, Nyáradgálfalván az 1940-es évek második felében épült, s a róla elnevezett kultúrház őrzi emlékezetét.

Szentiványi irodalmi tevékenysége a Gálfi Sándor, a „magyar nyelven való önművelés” céljára alapított (1829) unitárius kollégiumi önképzőkörben indul útjára, amelynek lapjában, a *Reményben* Szentiványi 16 munkával jelentkezik. Előbb mesékkel, később versekkel és színdarabokkal. Szentiványi Mihály jogot tanul, majd a tanár pályát választja. Gálos Rezső az Erdélyi Múzeumban (1915) „A Remény történetéhez” írt tanulmányában közli, hogy Szentiványi Toldy Ferenchez 1893. dec. 3-án küldött levelében is megemlíti, hogy „az egész literatúránknak élendő professori pályát tűztem volt előmbé” — de a tanári pályán való működését megakadályozza külföldi továbbtanulásának bizonytalansága.

Szentiványi 1834-ben ügyvédi oklevelet szerez, s az az évben megnyíló kolozsvári országgyűlésen — Kossuth mintájára — *kézírtos országgyűlési tudósításokat szerkeszt*. Egyik vezére a február 11-i diáktüntetésnek, s kapcsolatot tart a pozsonyi országgyűlési ifjúsággal és az Országgyűlési Társalkodási Egylettel.

Erdélyi körútjára az országgyűlés berekesztése után indul. Gyalog bejárja a Maros mentét, Gyergyót, Csíkot, Háromszéket és a Barcaságot. Feljegyzéseinek egy része megjelenik a Nemzeti Társalkodóban. Pontos adatokat közöl a helységekről és a népességről. Feltárja a közigazgatási és kulturális szükségleteket. Felpanaszolja a rossz utakat. *Elő kívánja mozdítani a Maros és az Olt hajózhatóvá tételét*. Foglalkozik a népnevelés, a posta, az erdőgazdaság és a fürdők problémáival. Etnográfiai megfigyeléseket közöl a székelők építkezéséről, lakásukról, öl-

tözködésükről, tájszólásukról. Tárnyilagos útleírása sok plasztikus hasonlatot tartalmaz.

Szentiványi irodalmi munkássága azonban nem ér véget a majd másfél századig lappangó, s most kiadásra került útleírással. Leányosi Kálmán, Drandt, Vidor, Vándor és ZX álnéven több munkája jelent meg Brassai Vasárnapi Újságjában és az Erdélyi Híradóban. Itt megjelenő cikkei közigazgatási, követválasztási kérdéseket, a jobbágyszerűsítést, a szász mozgalmakat és az uniót tárgyalják. Ormos Zsigmondhoz, a Temes megyei alispánhoz írt levele szerint tervezi országgyűlési tudósításainak kiadását is.

Horváth János tud egy Szentiványi-féle nagyobb lélegzetű társadalmi regénytervezetről, melyet Jakab Eleknek a Figyelőben (1878. IV. k. 110. old.) megjelenő „Szentiványi Mihály életiratahoz” c. tanulmánya szerint a Figyelőben megjelenő kedvező bíráló hatására írt. Ennek több részletét kidolgozza, de — sajnos — nyoma vesz. Az Antal-Faragó-Szabó íróhármass „Kriszta János”-t tárgyaló munkája (1965) foglalkozik Szentiványi költészetével. Verseit Faragó József az Erdélyi Múzeumban írt (1946) „Szentiványi Mihály ismeretlen verse” c. munkájában *Kölessey és Bajza modorában írt lány szavú és lány érzelmű, csalódott szerelmet és lelkes hazaszeretetet tolmácsoló költeményeknek mondja*. Legtöbb közte az akkori irodalmi divat diktálta, a szolga, a zsellér, a napszámos életét elmondó vers. Horváth János szerint Szentiványi az első, aki *írásaiban érvényesíti a demokrácia álláspontját*.

Gálos Rezső az Erdélyi Múzeumban (1915) Szentiványiról a kor mozgalmainak egyik számottevő és lelkes napszámosaként emlékezik meg, aki azonban Erdély irodalmának méltatlanul mellőzött alakja. Ürmössy Lajos „Erdély irányadó lapja”-ban (1907) azt írja felőle, hogy vasszorgalmú megyetiszt, szigorú bíró, a nemzeti élet és az irodalom hű és erős bajnoka. Szabó Anna a *haladás emberének mondja, aki komoly érdeklődéssel és személyes szimpátiával igyekszik megismerni a nép életét*. Ortutay Gyula „A halhatatlan népköltészet” c. munkában (1966) Szentiványit az erdélyi népies költészet legtehetségesebbikeiként értékeli.

Most Szentiványinak egy újabb munkája került a nagyközönség kezébe.

Kelemen Miklós

A VÖRÖSKERESZT

XXV. nemzetközi konferenciáját okt. végén tartották Genfben. A magyar szervező elnöke, Hanlos János előzetes sajtótájékoztatót tartott, melyen elfoglaltságaink miatt lapunk képviselője nem tudott részt venni. A Nemzetközi Vöröskereszt az idén az afrikai éhezőknek 55 millió svájci frank értékű élelmiszert juttatott. Egyetértünk a nemzetközi konferencia jelmondatával: „Együtt az emberiségért”.

Kedves

külföldön élő olvasóink!

Hónapokkal ezelőtt sok olvasónkat levélben is felkerestük, arra kérve, hogy az UNITARIUS ÉLET című lapunkat támogassa adományaival. A nyomdai, de főként a postai költségek jelentős megdrágulása miatt nehéz helyzetbe kerültünk.

Közöltük, hogy 1986. évi decemberi számunk megjelenése után, 1987-ben csak azoknak tudjuk lapunkat tovább küldeni, akik adományaikkal támogattak a jelen évben. Az adományt magyarországi rokon, ismerős forintban is befizetheti külföldön élő megbízásából. Ha valaki esekket akar küldeni levélben, azt is köszönettel vesszük.

Nagy sajnálattal búcsúozunk kedves éveken át külföldi olvasóink egy csoportjától, akiknek már 1987-ben nem tudjuk az Unitarius Életet küldeni. Isten áldja meg életüket. Jön a karácsony és az új év, az ajándékozás időszaka. Kivételesen még azok számára is tudjuk küldeni lapunkat, akik adományukat csak karácsony után vagy az új esztendő elején postázzák 1987. január 31-ig.

SZERKESZTŐSÉG

Kínai egyházi küldöttség

K. H. Ting anglikán püspök vezetésével szept. 27–okt. 6. napjain négytagú kínai protestáns küldöttség látogatott hazánkba. A vendégeket az Ökumenikus Tanács fogadta. Budapesti és vidéki látogatásuk rendjén a hazai protestáns egyházak gyülekezeteivel és szeretet-intézményeivel ismerkedtek meg.

Búcsúztatásukra dr. Tóth Károly püspök, az Ökumenikus Tanács ügyvezető elnöke okt. 6-án fogadást adott, melyre Bartók Béla főgondnokunkat és dr. Ferencz József püspökünket is meghívta.

A fogadáson püspökünk és főgondnokunk hosszas beszélgetést folytattak G. Y. Wang kantoni egyházi vezetővel, a küldöttség lutheránus tagjával, aki a kínai protestáns ifjúsági mozgalom egyik vezetője. A küldöttség több tagja a kínai anglikán egyház tagja. Egy ilyen találkozás is szolgálja a megújulás útján járó milliárdos nagy ország figyelmet hazánk és egyházaink reformtörekvései iránt.

A budapesti Ifjúsági Bibliakör

1987 januárjától kezdve összejöveteleit a Nagy Ignác u. 1. e. tanásteremben minden hó első és harmadik hétfőjén tartja. Du. 18 órai kezdettel az alábbi időpontokban: jan. 5. és 19., febr. 2. és 16., márc. 2. és 16., ápr. 6. és 20., máj. 4. és 18., jún. 1. és 15. Minden unitárius fiatal és az érdeklődőket szeretettel várja az Ifjúsági Bibliakör.

Kedves Gyermek!

az alábbiakban, az ismert játékokhoz hasonlóan, kérdéseket teszünk fel, és azokra mindjárt három választ adunk. A három válasz közül, melyeket egy, kettő, hárommal jelöltünk, csak az egyik helyes. Aki tanúságot akar tenni felkészültségéről, küldje be az A, B, C stb. kérdések után írva a helyes válaszok számát. Az 1987. január 10-ig beérkező válaszokat elbíráljuk, és a helyest választ adók között könyvjutalmat sorsolunk ki.

Kérdések és válaszok:

- A) *Ki volt az unitárius vallás megalapítója?*
 1. Jézus
 2. Dávid Ferenc
 3. Luther Márton
- B) *A Tízparancsolat kihirdetése előtt Mózes melyik hegyről jött vissza?*
 1. Albai-hegyről
 2. Sinai-hegyről
 3. Nem is volt hegyen.
- C) *Hol találjuk a Bibliában az Apostolok cselekedeteiről írt könyvet?*
 1. Az Ószövetségben, Ruth könyve után
 2. Az Újszövetségben, az Evangéliumok után
 3. Az Újszövetség utolsó könyve
- D) *Mire emlékezünk nagypénteken?*
 1. Jézus keresztre feszítése utáni eszmei győzelmére

2. Az egyház megalakulására
 3. Jézus halálára
- E) *Melyek Isten által adott lelki tulajdonságaink?*
 1. Hit, értelem, szabad akarat, lelkiismeret, szeretet
 2. Hit, értelem, lelkiismeret, tudás, megfontoltság
 3. Hit, értelem, lelkiismeret, szeretet, tudás
- F) *Kik írták az Újszövetséget?*
 1. A rómaiak, latin nyelven
 2. Az evangélisták és az apostolok, görög nyelven
 3. A zsidó próféták, héberül
- G) *Hány könyvből áll a Biblia?*
 1. 39 könyvből
 2. 47 könyvből
 3. 66 könyvből
- H) *Mi a vallás?*
 1. Egy kellemes érzés a születéstől a halálig
 2. Isten és felebarátaink iránti szeretet
 3. Az egyházak szövetsége
- I) *Ki volt Pál apostol?*
 1. Véletlenül találkozott Jézussal, és erről könyveket írt
 2. Vértanú, eredeti nevén István
 3. Római polgár, eredeti neve Saul, eleinte üldözte Jézust, majd követőjévé lett
- J) *Ki árulta el Jézust, és ki tagadta meg háromszor?*
 1. Judás, Péter
 2. Péter, János
 3. Judás, Mária, Magdaléna

Összeállította:
Vera

s ennek keretében vallásoktatást tartunk a 7—14 évesek részére a Nagy Ignáé u. 1. emeleti tanásteremben délelőtt 11 órai kezdettel, tehát a rendes istentisztelettel azonos időpontban, 1987-ben az alábbi időpontokban: január 11. és 25., február 8. és 22., március 8. és 22., április 12. és 26., május 10. és 24.

Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész-nő gyermekgondozási segélyen van, társadalmi munkások tartják fenti időpontban a gyermekek vallásos nevelését biztosító órákat. Kérjük a szülőket, nagyszülőket, hogy küldjék, vagy hozzák magukkal említett korú gyermekeiket, unokáikat.

ASSISI

II. János Pál e neves olasz középkori városkában okt. 21-ére imnapot hirdetett meg, melyen — a napi sajtó értesülése szerint — 32 keresztény és 30 nem keresztény vallási szervezet képviselői gyűltek össze. Utóbbiak között volt az IARF tagegyházát alkotó japán Risho-Kosei-kai képviselője is. Az IARF márciusi tanácsülésén javasolta a tagegyházaknak, hogy csatlakozzanak ehhez az alkalomhoz, kérve, hogy a lelkészek prédikáljanak a világ békéjéről, és imádkozzanak érte.

Az Assisibe érkező pápát G. Andreotti olasz külügyminiszter fogadta, aki átadta Cossiga elnök üzenetét. A pápát elkísérte A. Casaroli bíboros, vatikáni államtitkár is. Az orosz ortodox egyházat Filaret pátriárka képviselte.

PAUL TILlich

(Schweizerisches Reformiertes Volksblatt, 1986. szept. 17. Peter Niederstein „Találkozás Paul Tillich-hel” c. írásából):

1958 tavaszán néhány tübingeni teológiai hallgató Hamburgba utazott, hogy az ismert nevű Paul Tillich professzor előadásain részt vegyen, melyeket az „Az élet és szellem” címen tartott. Bár korábban is folytattak oly neves tanároknál tanulmányokat, mint Karl Barth, Rudolf Bultmann, Friedrich Gogarten, amit ezúttal hallhattak, az egész újszerű és idáig részükre merőben ismeretlen volt. Akkor még csak sejthették, hogy számukra ez az ember a „világ kapuja” lesz, melyen áthaladva, a későbbiekben mint lelkészek fognak tevékenykedni. Még mélyült ezen sejtés azután, hogy meghallgatták az „Eszkatológiai jelképek” címen tartott előadásait. A Hansa Goethe-díj átvétele alkalmával Tillich professzor válaszbeszédének címe „Humanitás és vallás” volt. Ezen beszédét — ami előadásnak is beillt, a következőképpen fejezte be: „Korunkról azt tartják, kegyetlen kor ez. Sok kortársunk bizonyára nem látott még

kegyelmet. Kegyelem nélkül azonban maga az idő sem lehetséges. A kegyelemtől nyer a történelem folyamán a humánus egyre újabb alakot.

Egy alkalommal a Faust második részének előadásáról értekezett a professzor s azt fejtette ki, hogy egy költő művében is megnyilatkozhatik Isten, egy jó színmű egyben istentisztelet is lehet. A hallgatók csodálkoztak e kijelentésen, hisz azt tanulták, hogy az isteni kinyilatkoztatások kizárólagos helye a Szentírás. Később aztán tapasztalták, mennyire igazat mondott.

Tillich — ki vendégelőadó volt Hamburgban — a szeminárium végén elbúcsúzott hallgatóitól, kik úgy érezték most, hogy általa ajtot tartak fel előttük az Isten teremtette világra.

S ha manapság veszik kézbe írásait, ismét varázsa alá kerülnek.

Életének három fő állomását különböztethetjük meg. 1886-ban született. Határköként említendő, hogy Tillich Európa és Amerika között élt, s így mindkettő saját nagy gondolkodóját tiszteli benne. Végül: fakultások határain is élt, léven, hogy tudása egyetemes és korszerű volt. Ily határterületeken élve és működve oly tavlatok tárul-

tak fel előtte, melyek páratlan voltakban alapjában a protestantizmushoz vezettek. Befejezésül álljon Tillich egy szép gondolatmenete:

„Az ember Istenhez való viszonya csupán birtoktalanság, vakság, tudatlanság és értetlenség. Ha a valóság ezt elfelejti, attól függetlenül, hogy eksztatikus, buzgó vagy ésszerű, bizony Isten helyébe saját maga által faragott képet helyez. Vallási életünket mi sem jellemzi jobban, mint az önmagunk alkotta istenkép. Gondolok itt azon teológusra, ki nem vár Istenre, hiszen — véli — ott található tanintézetében. Gondolok továbbá azon lelkészre, ki szintén nem vár Istenre, mert úgy véli, ott van az az egyház intézményében. Meggyőződésem, hogy a kereszténység ellen táplált ellenérzések zöme onnan ered, hogy a keresztények — nyíltan vagy leplezetten — Isten birtoklására formálnak igényt, miáltal elveszítik a várakozás azon hevületét, mely olyannyira jellemezte a prófétákat és az apostolokat.”

(Tillich jelentős hatást gyakorolt az amerikai unitáriusokra és az NSZK-beli szabadelvű protestánsokra. — Szerk.)

Fordította: **Latin György**

75. születésnapjáról és munkásságáról a hazai napi és egyházi sajtó részletesen megemlékezett. Az idősebb nemzedék még emlékszik rá, mint az 1939-ben megalapított Magyar Élet Kiadó vezetőjére. A népi írók legnagyobb része itt jutott először a nyilvánosság elé. A fiatalabbak érdeklődéssel olvastak arról, hogy a hatvanas években magyar állampolgársága megtartásával az Egyesült Államokban, New York magyar negyedében telepedett le, és nyitott ma is virágzó könyvkereskedést (melynek vezetésében ma István fia is közreműködik), ahol a hazai és a külföldön kiadott magyar könyvek, folyóiratok egyaránt megvásárolhatók. Könyvkiadói munkásságát is újrakezdte, eredményesen. Munkája egyaránt elismert a hazai és külföldi magyarok körében.

Ifjúsági istentiszteleteink időpontjai 1987-ben, a hó első vasárnapján délután 6 órakor a Nagy Ignác utcai templomban: jan. 4-én, febr. 1-jén, márc. 1-jén, ápr. 5-én.

Kovács Margitka – Haas Tivadarné nov. 2-án elhalt, az óbudai temetőben helyezték örök nyugalomra nov. 14-én dr. Ferencz József püspök szolgálatával. Egyházunknak tett jelentős adományáról következő számunkban írunk. A család emlékezetére 2000,- Ft-ot adományozott az Unitárius Élet javára.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:
Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztőhelyettes
Szent-Iványi Hona

Szerkeszti a szerkesztőbizottság
V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055
Telefon: 113-094

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Évi előfizetési díj 60,- forint
Egyes szám ára 10,- forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 86.5370 Budapest, 1986
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272

cimen. A munka nem említi a reformációt megelőző mozgalmakat, csak inkább felsorolja a XVI. század derekán történt eseményeket. A genfi reformáció története minket a Servet-Kálvin vitára és előbbi tragikus végére emlékeztet.

Carolyn C. Howlett, az IARF volt elnöknője, aki korábban az amerikai unitárius nők elnöknője volt, meleg üdvözléssel küldött a IALRW budapesti tanácsülésének tagjaihoz, sok sikert kívánva további munkájukhoz.

A **World Christian Encyclopedia** legújabb kiadása szerint a Föld lakosságát ma mintegy 4,8 milliárdra becsülik. Ezek között a vallási megoszlást a következőkben közlik. Különböző keresztények 1,6 milliárd; mozlímok 837 millió; hindu vallásokat követők 661 millió; buddhisták különböző csoportjai 300 millió; más vallásos csoportok követői 457 millió; vallást nem gyakorlók száma 825 millió, ateisták 213 millió.

Kasselben (NSZK) a német unitáriusok rendezésében nov. 7-9. napjain találkozót tartottak, melyen Diether Gehrman, az IARF főtitkára tartott témairól előadást az IARF múltja és céljai címen.

Levélútrunkba társadalmi munkást keresünk, aki hajlandó volna egy alkalommal, délelőtti vagy délutáni órákban három órát segítséget nyújtani Jelentkezést Szerkesztőségünbe kérjük.

Raymond Hunthausen, az egyesült államokbeli Seattle római katolikus érseke szembe került a pápával. Érseki jogkörétől II. János Pál meg is fosztotta. Hunthausen érsek 65 esztendő. Az utóbbi években azzal hívta fel magára a figyelmet, és vonta magára a konzervatív egyházi körök haragját, hogy szembe helyezkedett a reagani politikával, az úrfegyverkezési tervekkel, ugyanakkor liberális nézeteket hirdetett a szexuális kérdések egyházi megítélésében. A Hunthausen-ügy erősen megosztja az 52 millió amerikai katolikus egyházat. (Magyarország, 86/37.)

II. János Pál pápa, nagy elődje, XI. Pius alpinista törekvéseit követve, Rómából a Mont Blanc közelébe utazott szeptemberben, majd helikopteren felment a 3700 méter magasán fekvő Rambo jégmezőre, és végül a csúcra, ahonnan a Mária szobor elől üzenetet küldött Európa népeihez és imádkozott a békéért.

Szabó Zoltán eddigi sinfalvi lelkészt nevezték ki a püspöki titkári teendők ellátására a kolozsvári egyházi központban. Új munkakörének ellátásához sok sikert kívánunk.

A **ehleagól Meadville/Lombard unitárius fakultás** az akadémián év végeztével tájékoztatni szokta támogatóit, az éppen elmúlt év legjelentősebb eredményeiről. Legutóbb közölték, hogy az idei évben a költségvetés egyensúlyban volt, és így jut arra is fedezet, hogy a jövő 86/87. akadémián évben többet fordíthassanak a ténylegesen dolgozó lelkészek továbbképzésére, tanfolyamok rendezésére. Ez az a feladat, amiben nekünk is tevékenykedni kell, nemcsak a liturgia reform vonalán, hanem az újabb tudományos eredmények ismertetésében és megvitatásában.

Az Európai Egyházak Konferenciája skóciai szeptemberi ülésén búcsúzott a több mint negyedszázados tevékenység után nyugalomba vonuló dr. G. G. Williams főtitkártól, akinek utódjául Jean Fischer svájci lelkészt választották meg.

A kisebbségben élő református egyházak Kecskeméten október 6-10. napjain a „Béke és igazságosság” cím alatt konzultációt tartottak, melyre Ausztria, Csehország, Görögország, Jugoszlávia, Lengyelország, NDK, Románia és a Szovjetunió református egyházainak képviselőit hívták meg. Lapzártakor a konferencia még tart.

Gyermek karácsonyi ünnepélyt tartunk december 21-én, vasárnap délután 5 órai kezdettel Nagy Ignác utcai ifjút templomunkban. Minden unitárius gyermeket 14 éves korig szeretettel várunk. Szereplők előre jelentkezzenek.

Székellykál községben nemrégiben püspöki vizsgálatot tartott dr. Kovács Lajos püspök. Dr. Barabássy László főgondnok és András György tanácsos megkoszorúzták az egyházkör egykori felügyelő gondnoka, **kaál Nagy Árpád** sírját.

Jane Lauriat, az IALRW, az Unitárius Nők Világszövetségének elnöke köszönetet mondott egyházunknak, a budapesti egyházközségnek és mindazoknak, akik közreműködtek a Budapesten szeptember 6-7. napjain tartott konferencia sikere érdekében.

A **Keresztény Magvető** 1985. évi 3. és 4. száma megjelent. Utóbbi a liturgia reformmal kapcsolatos törekvéseket és az eddigi viták során kialakult vezetést közli.

Az ausztráliai és újzélandi unitáriusok szemléje, a „Unitarian Quest” — az Unitárius Kereső — évente két alkalommal jelenik meg és beszámol a jelentősebb gyülekezetek letéről. Ezek: Sydney, Melbourne, Adelaide, Norwood, Wellington és Auckland, ez utóbbi kettő Újzélandban található.

Kétszáz éve, 1786-ban választotta meg a nagyajtai zsinat Lázár Istvánt (1741—1811) püspökké. Az évszázados elnyomás után enyhült a hatalom szava, és 25 évi püspöksége idején 38 új unitárius templom épült.

Hetvenöt éve, 1911-ben alapította meg **Gvidó Béla** dicsőszenmártoni esperes-lelkész az Egyháztársadalom c. lapot **Útó Lajos** akkori domból lelkéssel együtt. A lap célja az egyháztársadalom művelése volt.

Péterfi Dénes (1851—1925), kolozsvári lelkész, teológiai tanár, a Keresztény Magvető jeles szerkesztője 75 évvel ezelőtt, 1911-ben vonult nyugalomba. Fontos munkái közül még ma is sok lelkész használja „Jézus asztalánál” címen kiadott úrvacsora-ágen-dált. Korai visszavonulása nagy kárára szolgált teológiai irodalmunknak, melynek szorgalmas és érdemes munkása volt.

Dr. Erdő János kolozsvári teológiai professzornak „Teológiai tanulmányok” címen tartalmazó kötete jelent meg, melynek részletes ismertetésére visszatérünk.

Nakaszono japán miniszterelnök nyilatkozata szerint II. János Pál pápa és Hirohito császár inspirálja hivatása teljesítésében. A 85 éves császár, magas életkora ellenére, mindent megtesz országáért — mondotta, és dicsérte a pápa erőfeszítéseit a világbéke érdekében. Nakaszono anyja keresztény volt. (KNA)

Dániában 1987 márciusában regionális IARF konferenciát rendeznek, melyre főként az európai testvéregyházak képviselőit várják.

Prof. Hans Diethrich KAHL, a gliesseni egyetem professzora, a Deutsche Unitarier szervezet elnöke és volt elnöke megbízásából látogatást tett püspökünkönél, és melegen érdeklődött egyházunk iránt. Budapesti tartózkodása idején számos magyar, közepkorral foglalkozó egyetemi tanárral volt kapcsolatban. Meghívta egyházunkat az 1987. szept. 25-27. napjain Kasselben tartandó unitárius napokra.

Hungarians at Manchester College

Már korábban hírt adtunk arról, hogy püspökünk, meghívás folytán, részt vett az oxfordi egyetemhez tartozó **Manchester College** unitárius teológiai fakultás fennállásának 200 éves jubileumi ünnepesein. Az Inquirer szeptember 13-i számában fenti címen kethasábos írás jelent meg, mely ismerteti azt, hogy 1860 óta ennek a nagymúltú intézetnek számos jeles magyar növendéke volt. A cikket püspökünk és John McLachlan, oxfordi College egykori dékánja állították össze.